МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

кваліфікаційна робота
здобувач вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
КВАСНИЦЯ Олена Романівна

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
НАГІРНА Оксана Вікторівна

Рецензент
доктор економічних наук, професор
МИСЬКІВ Галина Василівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
« » 2025 р., протокол №
завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М. І.

Львів
2025

АНОТАЦІЯ

КВАСНИЦЯ О.Р. Організаційні засади діяльності банків в системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок". - Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2025.

У даній кваліфікаційній роботі здійснено дослідження теоретичних засад діяльності банків у сфері запобігання легалізації коштів, отриманих протиправним шляхом. У межах роботи проаналізовано основні способи відмивання незаконних доходів через банківські установи та висвітлено значення банківського сектору в реалізації фінансового моніторингу. Окрему увагу приділено вивченню міжнародних підходів до боротьби з відмиванням злочинних коштів і визначенню можливостей їх адаптації до українських умов. Крім того, запропоновано практичні напрями вдосконалення результативності діяльності банків у системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: банківська система, фінансовий моніторинг, протидія легалізції доходів, злочинні кошти, міжнародний досвід, схеми відмивання злочинних доходів.

ANNOTATION

KVASNYTSIA O.R. Organizational Principles of Banks' Activities in the System of Counteracting the Legalization of Criminal Proceeds. – Manuscript.

Master's thesis for obtaining the educational degree of "Master" in specialty 072 Finance, Banking, Insurance and Stock Market. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2025.

This qualification paper explores the theoretical foundations of banks' activities in the field of preventing the legalization of illicit funds. The study analyzes the main methods of laundering illegal proceeds through banking institutions and highlights the importance of the banking sector in the implementation of financial monitoring. Special attention is given to examining international approaches to combating money laundering and identifying the possibilities of their adaptation to the Ukrainian context. In addition, practical recommendations are proposed to improve the effectiveness of banks' activities within the system of counteracting the legalization of criminal proceeds.

Keywords: banking system, financial monitoring, anti-money laundering, illicit funds, international experience, money laundering schemes.

ЗМІСТ

ВСТУП……. 4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ…….. 7
1.1. Система протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: структура, роль та значення……..... 7
1.2. Роль банків у запобіганні відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом…….. 12
1.3. Правове забезпечення функціонування банків як ключових суб'єктів первинного фінансового контролю ……. 17
Висновки до розділу 1…….…… 22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ……... 23
2.1. Типові моделі легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом через банківський сектор …… 23
2.2. Аналіз результативності функціонування банків у системі протидії легалізації злочинних доходів ……... 30
Висновки до розділу 2……. 38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ…….. 39
3.1. Міжнародна практика формування системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та шляхи її адаптації до діяльності банківського сектору України…….. 39
3.2. Напрями підвищення ефективності функціонування банків у системі протидії відмиванню злочинних доходів……... 47
Висновки до розділу 3……. 54
ВИСНОВКИ……. 56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Фінансовий моніторинг посідає ключове місце в роботі банків, адже саме він забезпечує відкритість фінансових операцій, допомагає виявляти незаконні дії та знижує ризики, пов'язані з відмиванням грошей і фінансуванням терористичної діяльності. У світі, де банківська система є основою економічної стабільності, ефективний моніторинг підтримує надійність і безпеку фінансових ринків. Його значення особливо зростає у періоди криз - економічних потрясінь чи воєнних дій, коли збільшується ймовірність фінансових зловживань. Удосконалення процедур моніторингу робить банки більш захищеними від злочинних схем та комплаєнс-ризиків, а також допомагає зміцнювати довіру клієнтів і міжнародних інституцій, що є важливим для довготривалого розвитку галузі. Таким чином, фінансовий моніторинг варто розглядати не лише як вимогу регуляторів, а й як дієвий механізм підвищення стійкості банківської системи.

У контексті глобалізації фінансових потоків і зростання загроз легалізації злочинних доходів особливої ваги набуває оновлення системи фінансового моніторингу в українських банках. Попри наявні закони та адаптацію міжнародних стандартів, чинна модель в Україні має низку недоліків, що обмежують її результативність. Серед головних проблем - недостатня автоматизація процесів, різнорідність методів оцінки ризиків і часткова невідповідність внутрішніх регламентів рекомендаціям FATF. Крім того, важливою задачею є пошук балансу між посиленням контролю та збереженням конкурентоспроможності банківських продуктів. Це створює потребу у ґрунтовному аналізі сучасного стану фінансового моніторингу в банківському секторі України.

Проблематику фінансового моніторингу та визначення місця банків у його впровадженні розглядали у своїх працях такі дослідники: Бойко А. А., Боженко В.В., Бормотова М.В., Бухтіарова А.Г., Винниченко-Кумкова Л.О., Висоцька І.Б., Внукова Н.М., Вовчак О.Д., Дмитров С.О., Коваленко В.В.,

Марценюк О.В., Москаленко Н.В., Руда О.Л., Ситник Н.С., Уткіна М.С., Хмелюк А.А., Шелудько С.А. та інші. Їхні наукові здобутки було використано при написанні цієї кваліфікаційної роботи.

У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано законодавчі акти, аналітичні напрацювання НБУ та Держфінмоніторингу України, а також інформаційні ресурси Інтернету. Попри значну кількість наукових праць і публікацій з обраної проблематики, тема організації функціонування банків у сфері протидії відмиванню незаконних коштів і надалі потребує додаткового вивчення та детального аналізу.

Мета і завдання дослідження. Основною ціллю метою даної кваліфікаційної роботи є здійснення всебічного аналізу та формування практичних рекомендацій стосовно діяльності банків у сфері запобігання легалізації незаконно отриманих доходів. Для реалізації поставленої мети слід вирішити такі **завдання:**

- ознайомитись з особливостями устрою та механізмами національної системи протидії відмиванню злочинних коштів;

- описати роль банківських установ у запобіганні відмиванню злочинних коштів та фінансуванню тероризму;

- провести оцінку чинного нормативно-правового поля, яке регулює фінансовий моніторинг у банківському секторі;

- розглянути типові методи і схеми легалізації незаконних коштів із використанням банківських каналів;

-дослідити практичну діяльність банків щодо реалізації заходів фінансового моніторингу;

- проаналізувати зарубіжний досвід у боротьбі з відмиванням злочинних доходів і визначити шляхи його адаптації для українських банків;

- розробити рекомендації та пропозиції щодо підвищення ефективності системи фінансового моніторингу в банківських установах.

Об’єктом дослідження виступають банківські фінансові операції, які проводяться фінансовими установами.

Предметом дослідження є механізми організації діяльності банків у сфері запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Методи дослідження. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи було використано комплекс наукових підходів. Для розкриття теоретичних засад організації системи протидії відмиванню злочинних коштів та визначення ролі банків у цьому процесі застосовувалися методи аналізу й синтезу. Оцінювання результативності діяльності банків у сфері запобігання легалізації злочинних доходів здійснювалося за допомогою методів порівняння та спостереження. Для більш наочного подання результатів у дослідницькій частині залучалися графічні й табличні методи, а при формулюванні висновків - метод узагальнення.

Наукова новизна результатів дослідження виражається у розробленні пропозицій стосовно основних векторів підвищення результативності роботи банків у системі протидії відмиванню коштів злочинного походження.

Основний зміст роботи. Перший розділ присвячений дослідженню специфіки функціонування національної системи протидії відмиванню злочинних коштів, визначенню місце банків у цій системі та проведено аналіз правових засад їх діяльності у сфері фінансового моніторингу. У другому розділі розглянуто ключові схеми легалізації незаконних доходів, у яких задіяні банківські установи та здійснено оцінку практики роботи банків у сфері фінансового моніторингу. У третьому розділі проаналізовано зарубіжний досвід боротьби з відмиванням злочинних коштів і можливості його адаптації до українських умов та запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності фінансового моніторингу в банках.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (42 позиції). Загальний обсяг становить 63 сторінки, з них 55 сторінок основного тексту. У тексті подано 13 рисунків та 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Система протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: структура, роль та значення

Легалізація незаконно отриманих коштів є складним явищем, що викликає значне занепокоєння міжнародної спільноти. В Україні спостерігається зростання ризиків поширення нелегальних фінансових потоків, що пов’язано з процесами економічної інтеграції та глобалізації. Щороку з’являються нові схеми відмивання злочинних доходів, що потребує постійного контролю, удосконалення законодавства та підвищення ефективності роботи банків у сфері фінансового моніторингу.

Фінансовий моніторинг відіграє ключову роль у системі протидії фінансовим правопорушенням. По суті, це комплекс заходів, спрямованих на виявлення доходів, отриманих незаконним шляхом, запобігання фінансуванню терористичної діяльності та іншим протиправним операціям у фінансовій сфері.

Орієнтація України на європейську інтеграцію зумовлює необхідність гармонізації механізмів протидії відмиванню коштів із загальноєвропейськими вимогами. Така адаптація здатна посилити інвестиційну привабливість держави, підвищити її позиції в міжнародних рейтингах економічної свободи, верховенства права, захисту прав власності та антикорупційної діяльності. У результаті це має стимулювати приплив іноземного капіталу та розвиток довгострокових інвестиційних проєктів [23].

Проблематика протидії відмиванню коштів (AML) перебуває в центрі уваги ключових міжнародних інституцій. У перші роки після здобуття незалежності Україна не мала належного досвіду та законодавчої бази для

ефективної боротьби з легалізацією незаконних доходів, оскільки на той час її фінансова система ще лише формувалася. З метою створення ефективної системи протидії відмиванню коштів у період з 2000 було реалізовано низку заходів: розробка й ухвалення основних нормативно-правових документів у сфері AML, впровадження міжнародних інструментів та практик, визнаних на глобальному рівні, а також активізація міжнародної співпраці, зокрема встановлення партнерських відносин із провідними організаціями та імплементація їхніх стандартів у національну систему фінансового моніторингу. Фінансовий моніторинг є важливим елементом національної системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і передбачає функціонування на двох взаємопов'язаних рівнях: державному та первинному. Державний рівень включає органи, уповноважені здійснювати фінансовий нагляд відповідно до законодавства, тоді як первинний рівень охоплює організації, установи та фізичних осіб, які проводять фінансові операції з активами - грошима, майном, майновими й немайновими правами - згідно з вимогами чинного законодавства. Ці рівні відрізняються між собою за колом учасників, правовим регулюванням і виконуваними завданнями. Водночас важливою рисою їхньої взаємодії є те, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) підлягають контролю та нагляду з боку державних органів, що відповідають за здійснення фінансового моніторингу на державному рівні. Ключову роль у національній системі протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, виконує центральний орган виконавчої влади, відповідальний за впровадження державної політики у сфері AML/CFT - Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг). З 2015 року Держфінмоніторинг функціонує як самостійний центральний орган виконавчої влади. До цього, починаючи з 2002 року, він діяв у структурі Міністерства фінансів України під назвою Державний департамент фінансового моніторингу [5].

Аналізуючи поняття «фінансовий моніторинг», можна відзначити наявність різних наукових підходів до його визначення.

Так, А. О. Клименко у своїй дисертації пропонує розуміти фінансовий моніторинг як особливий різновид фінансового контролю, що здійснюється державними органами та суб'єктами первинного моніторингу з метою виявлення фінансових операцій, пов'язаних із відмиванням коштів, отриманих незаконним шляхом [18, с. 19].

У свою чергу, А. А. Хмелюк наголошує, що цей термін більшою мірою відображає процес постійного спостереження за фінансовою діяльністю, який реалізується через комплекс наукових, технічних, технологічних та організаційних інструментів, що забезпечують системний контроль і відстеження стану та динаміки розвитку суб'єктів господарювання [39, с. 175].

Д. Я. Сливка та В. В. Квашин зазначають, що фінансовий моніторинг є діяльністю, спрямованою на виявлення незаконно отриманих доходів і запобігання фінансуванню терористичної діяльності. Зокрема, Національний банк встановлює вимоги для банківських і небанківських установ щодо протидії відмиванню коштів та здійснює контроль за їх виконанням. Ця сфера регламентується як на національному, так і на міжнародному рівнях [36, с. 64].

Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко та Н. Ю. Пришва розглядають фінансовий моніторинг як специфічну форму фінансового контролю, а також як самостійний інститут фінансового права, що охоплює управління фінансами та включає всі елементи механізму фінансового контролю у його практичному прояві [11, с. 83].

На думку В. М. Берізка, фінансовий моніторинг являє собою комплекс дій, які здійснюють суб'єкти моніторингу з метою ідентифікації, аналізу та перевірки фінансових операцій для визначення їх можливого зв'язку з процесами легалізації незаконних доходів [2, с. 52].

М. В. Бормотова та К. О. Мухіна запропонували досить ґрунтовне визначення поняття «фінансовий моніторинг», врахувавши його багаторівневу природу та роль у комплексній системі фінансового контролю. Науковці визначають його як механізм контролю, спрямований на запобігання та протидію легалізації грошових коштів і майна, здобутих злочинним шляхом,

що реалізується як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на національному рівні [3, с. 217].

О. Г. Комісаров, О. Ю. Скрипка та О. Г. Собакарь запропонували авторське трактування поняття «фінансовий моніторинг», яке вони розглядають як специфічний різновид фінансового контролю. Такий підхід обґрунтовано наступним: фінансовий моніторинг фокусується на оцінці фінансової діяльності учасників фінансових операцій з точки зору її законності, обґрунтованості, достовірності та економічної ефективності; його дія поширюється на всі суб'єкти господарювання, незалежно від форми власності, а також на фізичних осіб, які здійснюють фінансові операції в межах української фінансової системи; реалізацію фінансового моніторингу забезпечують як державні органи, так і недержавні структури, які мають відповідні повноваження згідно з чинним законодавством, зокрема відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом...», головна ціль фінансового моніторингу полягає у недопущенні, виявленні та припиненні фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з відмиванням незаконних доходів або фінансуванням терористичної діяльності [21, с.36].

Прогрес у сфері інформаційних технологій та розширення міжнародних економічних зв'язків створили сприятливі умови для зростання зловживань у банківському секторі, які охоплюють не лише національний рівень, а й мають транснаціональний характер. Злочинці активно використовують глобальні банківські інструменти та інші фінансові канали для переміщення коштів і маскування їх незаконного походження. У зв'язку з цим жодна держава не здатна самотужки ефективно протистояти легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, без підтримки з боку інших країн. Саме тому міжнародна взаємодія є ключовим елементом у системі заходів протидії відмиванню коштів [6].

У цьому контексті поняття «міжнародне співробітництво» нерозривно пов'язане з терміном «міжнародна правова допомога». Законодавча база

України надає чітке визначення останнього поняття. Так, згідно з пунктом 1 частини першої статті 541 Кримінального процесуального кодексу України, під міжнародною правовою допомогою розуміється здійснення процесуальних дій компетентними органами однієї держави за запитом іншої держави чи міжнародної судової інституції у рамках досудового розслідування, судового провадження або для реалізації судових рішень [22].

Деякі науковці розглядають поняття «міжнародне співробітництво» та «міжнародна правова допомога» як тотожні або тісно пов'язані між собою. Зокрема, О. І. Виноградова вказує, що міжнародна правова допомога (або ж міжнародне співробітництво) у сфері протидії злочинності є скоординованою діяльністю держав, яка здійснюється відповідно до норм міжнародного та національного законодавства і спрямована на захист прав особи, інтересів суспільства та держави [7, с.13].

У свою чергу, О. В. В'язовченко уточнює, що міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях передбачає взаємодію кількох держав через уповноважені органи та посадових осіб або за участі міжнародних інституцій. Така діяльність ґрунтується на міжнародно-правових і національних нормах або принципі взаємності й реалізується через надання й отримання правової допомоги, здійснення кримінального переслідування, екстрадицію осіб, а також інші заходи, спрямовані на розслідування злочинів та досягнення цілей кримінального судочинства [12, с.57].

Фінансовий моніторинг є ключовим елементом та відіграє визначальну роль у системі запобігання та протидії відмиванню коштів, виступаючи одним із головних інструментів у боротьбі з фінансовими правопорушеннями. Посилення ефективності цієї системи залежить від удосконалення її структурних елементів і забезпечення їх узгодженої роботи. Швидкий технологічний прогрес і посилення інтеграції фінансових ринків на міжнародному рівні зумовлюють потребу в постійному вдосконаленні моніторингових процедур і розширенні співпраці між країнами у цій сфері.

1.2. Роль банків у запобіганні відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом

Функціонування банків відбувається в умовах складного та мінливого середовища, на яке впливає широкий спектр факторів, що можуть як підсилювати ефективність їхньої діяльності, так і створювати додаткові ризики. Однією з найбільш небезпечних загроз є можливість використання банківських інструментів для відмивання незаконно отриманих коштів.

Відмивання незаконно отриманих коштів має деструктивні наслідки як для національної економіки в цілому, так і для окремих учасників господарської діяльності. На макроекономічному рівні такі процеси призводять до дисбалансу між доходами та витратами, інвестиційними потоками і заощадженнями, грошовою масою та рівнем цін. Крім того, вони знижують рівень довіри до державних інститутів, оскільки функціонування економічних механізмів створює умови для появи неконтрольованих правових структур, у діяльності яких часто беруть участь посадові особи. Це свідчить про прямий зв’язок відмивання коштів із корупційними та злочинними діями в державі. На мікрорівні легалізація незаконних доходів негативно відображається на окремих підприємствах, підриваючи їхню ділову репутацію та зменшуючи довіру з боку клієнтів і партнерів.

Аналіз практики відмивання незаконних доходів свідчить, що саме банківські установи найчастіше використовуються як інструмент легалізації коштів. Існує два основні сценарії їхнього залучення до таких схем. У першому випадку працівники або керівники банку свідомо беруть участь у незаконних діях або дозволяють їх здійснення в межах установи. У другому - банк може бути втягнутим у протиправні операції ненавмисно, виступаючи лише посередником між учасниками тіньових схем.

Незалежно від характеру залученості, фінансова установа несе відповідальність за порушення, що відбулися через її інфраструктуру. Надійність банківської системи напряму залежить від дотримання високих

правових, професійних та етичних стандартів. Репутація при цьому є одним із найцінніших активів банку. Якщо злочинні кошти потрапляють у банківську систему завдяки згоді її працівників або через недбале ставлення до перевірки походження коштів, установа фактично стає співучасником злочинної діяльності. Виявлення таких фактів завдає серйозної шкоди іміджу банку, знижує його конкурентоспроможність, призводить до фінансових втрат і свідчить про слабкість внутрішніх механізмів економічної безпеки [8].

Система фінансового моніторингу посідає ключове місце у роботі банківських установ, оскільки є ключовим інструментом запобігання процесам відмивання коштів та фінансуванню терористичної діяльності. У банківській сфері він являє собою комплекс заходів і процедур, спрямованих на своєчасне виявлення та недопущення фінансових операцій, що можуть мати ознаки легалізації незаконних доходів або бути пов’язаними з терористичними схемами.

Основні складові системи фінансового моніторингу в банках включають:

- збір та аналіз інформації про клієнтів з систематичне вивчення фінансової активності, джерел доходів і ключових характеристик клієнтів;

- ідентифікація та верифікація - чітке встановлення особи клієнта з регулярним оновленням даних для підтримання актуальності інформації;

- моніторинг транзакцій - постійний контроль і аналітика фінансових операцій з метою виявлення ризикових чи підозрілих дій;

- ризик-орієнтований підхід - диференційований аналіз клієнтів і транзакцій залежно від рівня потенційної загрози легалізації коштів;

- співпраця з державними органами - обов’язкове надання звітів і повідомлень у відповідні установи фінансового моніторингу;

- підготовка та підвищення кваліфікації персоналу - регулярні навчання та тренінги для працівників, відповідальних за протидію фінансовим злочинам;

- використання сучасних технологій - застосування автоматизованих систем і програмного забезпечення для підвищення ефективності контролю;

- внутрішній контроль - розробка та впровадження політик і процедур для управління ризиками та забезпечення належного рівня безпеки в банківських операціях [33].

Керівництво банку разом із призначеним відповідальним працівником банку відповідають за ефективне функціонування внутрішньої системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Головними завданнями цієї системи є:

- забезпечення дотримання норм українського законодавства у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням терористичної діяльності;

- своєчасне виявлення операцій, що підпадають під порогові показники або мають ознаки підозрілих, із подальшим повідомленням спеціально уповноваженого державного органу;

- недопущення використання банківських продуктів і послуг для здійснення клієнтами операцій, пов’язаних з відмиванням незаконних доходів або фінансуванням тероризму [28].

Роль банків у системі запобігання та протидії відмиванню доходів злочинного походження охоплює низку важливих напрямів і завдань. Фінансові установи зобов’язані створювати та застосовувати внутрішні механізми контролю, спрямовані на виявлення ризикових фінансових операцій, що можуть свідчити про спроби легалізації незаконних коштів. Банки мають суворо дотримуватися норм національного та міжнародного законодавства у сфері протидії відмиванню грошей, що передбачає проведення обов’язкових перевірок клієнтів, підготовку звітності та взаємодію з компетентними державними органами. Важливим елементом діяльності є проведення фінансового моніторингу з метою виявлення та аналізу транзакцій із потенційними ознаками відмивання доходів. До ключових обов’язків банків також належить ідентифікація клієнтів, встановлення джерел їхніх коштів, збір та оцінка інформації про них, а також

визначення рівня ризику конкретних операцій для запобігання участі в протиправних фінансових схемах. Значну увагу необхідно приділяти підвищенню професійної підготовки персоналу шляхом проведення регулярних навчань і оновлення знань у сфері фінансового моніторингу. Крім того, банки мають активно взаємодіяти з правоохоронними структурами та державними службами для виявлення і розслідування фактів відмивання коштів. Важливою складовою ефективної протидії є впровадження сучасних технологічних рішень та програмних систем, що дозволяють автоматизувати процеси контролю й аналізу фінансових операцій [33].

Національний банк України (НБУ) виконує ключову функцію у сфері фінансового моніторингу країни. Його діяльність регламентується законодавчими нормами та спрямована на запобігання і протидію відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом, а також фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ). Стратегічна мета НБУ полягає у зміцненні стабільності та безпеки фінансової системи України шляхом впровадження ефективних механізмів протидії відмиванню незаконних доходів і фінансуванню терористичних загроз. Діяльність Національного банку узгоджується з міжнародними стандартами FATF, що регламентують заходи з протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення.

Основні напрями роботи НБУ у цій сфері охоплюють:

- нормативно-правове регулювання - розроблення та впровадження актів, що встановлюють порядок здійснення фінансового моніторингу у банківській системі;

- визначення зобов’язань банків - встановлення вимог щодо проведення моніторингу фінансових операцій і реалізації заходів протидії відмиванню злочинних доходів;

- методологічне забезпечення - створення та вдосконалення методик, стандартів і рекомендацій для банків у сфері моніторингу фінансових операцій;

- контроль та нагляд - систематичне здійснення контролю за виконанням банками вимог фінансового моніторингу, оцінка ефективності вжитих ними заходів;

- міжвідомча співпраця - координація дій з правоохоронними органами, фінансовими установами та іншими учасниками системи фінансового моніторингу;

- технологічна модернізація - впровадження сучасних технологій, включно з інструментами штучного інтелекту та блокчейн-рішеннями, для підвищення результативності моніторингових процесів;

- освітня підтримка - організація навчальних програм і надання консультацій банкам для підвищення їхньої компетентності у сфері фінансового моніторингу [33].

Швидкість здійснення банками фінансових операцій робить їх привабливими для використання у процесах відмивання незаконних коштів. Якщо установа не приділяє достатньої уваги моніторингу та блокуванню сумнівних транзакцій, вона може стати інструментом для легалізації злочинних доходів. Це несе серйозні ризики для самого банку - від втрати довіри клієнтів до підвищеного контролю з боку наглядових і правоохоронних органів, що негативно позначається на його репутації та стабільності діяльності.

Наразі спостерігається значна кількість незаконних фінансових операцій, у реалізації яких беруть участь банківські установи. Такі схеми здебільшого використовуються для відмивання коштів і включають виведення капіталу за кордон, уникнення податкових зобов’язань, незаконне зняття готівки через підставні компанії або проведення платежів за фіктивні товари й послуги. Для запобігання негативним наслідкам подібних процесів необхідна тісна координація дій банків з державними та міжнародними органами, які займаються боротьбою з відмиванням коштів. Така взаємодія сприятиме зростанню фінансової стійкості банківської системи, збільшенню активів, покращенню репутації банків та зміцненню їхньої прибутковості.

1.3. Правове забезпечення функціонування банків як ключових суб'єктів первинного фінансового контролю

В Україні ключову роль у реалізації державної політики щодо запобігання та протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансуванню терористичної діяльності виконує Державна служба фінансового моніторингу України. Її робота регламентується Законом України № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (Базовий Закон). Законодавчий акт має на меті забезпечення прав і законних інтересів громадян та держави, зміцнення національної безпеки шляхом визначення правових засад боротьби з незаконним обігом фінансових ресурсів. Одним із ключових завдань є створення масштабної аналітичної бази даних, що дозволяє українським та міжнародним правоохоронним структурам своєчасно виявляти, перевіряти та розслідувати фінансові злочини, зокрема відмивання доходів і здійснення інших протиправних фінансових операцій [29].

Кабінет Міністрів України 27 грудня 2023 року ухвалив розпорядження № 1207-р, яким затверджено План дій, спрямований на попередження та мінімізацію негативних наслідків ризиків, визначених у результаті третьої національної оцінки ризиків у сфері протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню терористичної діяльності та поширенню зброї масового ураження до 2026 року. Цей план передбачає впровадження комплексу заходів на рівні інституцій, законодавчого регулювання, організації та практичної реалізації, спрямованих на посилення національної системи протидії фінансовим загрозам відповідно до міжнародних норм і принципів стратегічного управління. Основними напрямами його виконання є: формування та впровадження ефективної державної політики у сфері запобігання та протидії фінансовим ризикам із урахуванням глобальних стандартів; адаптація та узгодження національної системи боротьби з

відмиванням незаконних доходів із міжнародними вимогами; модернізація цифрових рішень, розширення міжвідомчої співпраці, створення ефективної системи обміну інформацією як на національному, так і на міжнародному рівнях; надання постійної методологічної підтримки суб'єктам первинного фінансового моніторингу та впровадження дієвих інструментів зворотного зв'язку; розроблення сучасних методів професійного розвитку кадрів, залучених до боротьби з відмиванням злочинних коштів; активізація взаємодії з бізнесом і громадськими організаціями для підвищення ефективності заходів протидії фінансовим злочинам [30].

Результативність фінансового моніторингу визначається не лише наявністю належної правової бази та посиленням регуляторних вимог щодо контролю фінансових операцій, пов'язаних із відмиванням коштів, але й залежить від макроекономічних і політичних факторів розвитку держави.

Після початку повномасштабної агресії росії проти України, задля зміцнення національної безпеки, було внесено корективи до низки стратегічних документів, спрямованих на підвищення ефективності системи фінансового моніторингу, зокрема:

- Указ Президента України «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року» - спрямований на посилення захисту національної фінансової системи від ризиків легалізації (відмивання) злочинних доходів, фінансування терористичної діяльності та поширення зброї масового знищення [31].

- Указ Президента України «Стратегія забезпечення державної безпеки» - передбачає розширення міжнародної співпраці у сфері безпеки, зокрема у протидії тероризму та його фінансуванню, кіберзлочинності, нерозповсюдженню зброї масового знищення та засобів її доставки, боротьбі з відмиванням незаконно отриманих коштів і транснаціональною організованою злочинністю [32].

- Стратегія Національного банку України «Фінансова фортеця України» - передбачає формування комплексного підходу до аналізу міжсекторальних

взаємозв’язків і ризиків фінансового ринку; модернізацію регуляторних механізмів щодо діяльності банківських і небанківських установ у контексті виконання санкцій; удосконалення інструментів нагляду з акцентом на оцінювання ризиків та створення інтегрованої платформи для здійснення наглядових функцій; впровадження проактивного, ризик-орієнтованого підходу до регулювання платіжного ринку; підвищення ефективності AML-нагляду, зокрема для постачальників платіжних послуг; цифровізацію процесів (розвиток безготівкових інструментів, автоматизацію, електронний документообіг, модернізацію звітності); оновлення системи звітності для небанківських фінансових установ; створення механізму, який зобов’язує банки розкривати дані про зв’язки клієнтів із країною-агресором для подальшого аналізу та реагування; розширення можливостей моніторингу фінансової грамотності населення; удосконалення системи дистанційної ідентифікації та верифікації користувачів для підвищення рівня безпеки надання фінансових послуг [35].

З метою виконання законодавчих вимог у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ), банки, враховуючи норми законодавства, результати національної оцінки ризиків та власні ризикові характеристики, розробляють і впроваджують внутрішні регламентуючі документи. До них належать правила та програми первинного фінансового моніторингу, а також інші акти, що відображають специфіку діяльності банку, його клієнтську базу та принципи ризик-орієнтованого підходу (РОП). Крім того, у своїй діяльності банки спираються на результати національної оцінки ризиків, власний ризик-профіль, рекомендації НБУ та типологічні дослідження, проведені Держфінмоніторингом.

Національний банк затвердив Положення щодо порядку організації виконання окремих вимог законодавства у сферах фінансового моніторингу, валютного нагляду та контролю за впровадженням спеціальних економічних і інших обмежувальних заходів (санкцій) в умовах воєнного стану (далі –

Положення). Виникла така необхідність у зв’язку з оновленням законодавства України, зокрема в частині адміністративної процедури.

Основною метою Положення є підвищення ефективності дотримання вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного контролю та реалізації санкційної політики протягом періоду воєнного стану.

Положення передбачає, що протягом дії воєнного стану банки та небанківські фінансові установи застосовують низку спеціальних механізмів, зокрема: спрощену процедуру ідентифікації та верифікації покупців облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»; збільшені ліміти для проведення спрощеної дистанційної ідентифікації та верифікації фізичних осіб; особливий порядок оновлення клієнтських даних у випадках, коли неможливо встановити контакт із клієнтом; можливість приймати документи з простроченим терміном дії, а також документи без фотокартки у разі досягнення особою 25 або 45 років; використання пенсійного посвідчення як додаткового документа під час відеоверифікації клієнта.

Окрім того, документ визначає специфіку застосування інструментів нагляду Національним банком під час воєнного стану, зокрема: надання установам права самостійно обирати адресу, за якою проводитиметься виїзна перевірка; визначення представника банку чи установи, уповноваженого діяти під час такої перевірки; оновлений порядок інформування банку або установи про рішення НБУ щодо застосування заходів впливу за порушення вимог законодавства або письмових приписів регулятора.

Положення, яке встановлює порядок організації виконання окремих вимог законодавства у сферах фінансового моніторингу, валютного нагляду та контролю за реалізацією спеціальних економічних і інших обмежувальних заходів (санкцій) під час воєнного стану, було затверджене постановою Правління Національного банку України від 20 грудня 2024 року № 153 і набирає чинності з 1 січня 2025 року [25; 27].

Регуляторні механізми, що впливають на процеси відмивання коштів, фінансування терористичної діяльності та поширення зброї масового

ураження, нині перебувають у стані постійних змін і вдосконалення. У зв'язку з цим доцільно здійснити оцінку їхньої результативності, спираючись на аналіз передумов виникнення зазначених явищ:

- по-перше, важливим чинником є рівень тіньової економіки в країні. Ефективна боротьба з тіньовими процесами неможлива без усунення системних бар'єрів детінізації, зокрема: недостатнього захисту прав власності, недосконалості виконавчої влади, що породжує недовіру населення та інвесторів, високого рівня корупції, а також існування неконтрольованих державою територій, що з'явилися після початку військових дій у межах АТО та повномасштабного вторгнення рф, що стимулює появу нових схем відмивання коштів і контрабанди;

- по-друге, серед соціально-економічних чинників, що сприяють тінізації, ключовими є низькі доходи населення та соціальна несправедливість, які змушують частину громадян шукати нелегальні способи отримання прибутку;

- по-третє, політичні чинники також відіграють значну роль. Нестабільність у політичній сфері стимулює приховування доходів, тоді як корупція стала одним із головних каталізаторів розвитку тіньової економіки та формування нових механізмів відмивання коштів;

- по-четверте, морально-етичні фактори. У державах із високим рівнем розвитку демократії суспільство переважно засуджує протиправну діяльність. Для підвищення прозорості даних щодо боротьби з корупцією правоохоронні органи України офіційно ведуть Реєстр корупціонерів, у якому зосереджено відомості про осіб, залучених до корупційних схем або пов'язаних із ними [19].

На даному етапі Україна володіє оновленою нормативно-правовою основою для запобігання та протидії легалізації доходів, здобутих незаконним шляхом. Проте, враховуючи процеси глобалізації економіки та функціонування держави в умовах воєнного стану, ця правова база потребує безперервного вдосконалення.

Висновки до 1 розділу

Спираючись на міжнародні стандарти та національну практику, в Україні було сформовано цілісну систему фінансового моніторингу, основним призначенням якої є запобігання та протидія відмиванню незаконних доходів. До її складу входять окремі підсистеми, які відрізняються за суб'єктами, функціональними завданнями, обсягом повноважень і специфікою правового регулювання. Центральну роль у функціонуванні цієї структури відіграє Державна служба фінансового моніторингу України, яка реалізує державну політику у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

Банки відіграють ключову роль як основні фінансові посередники в державі, що зумовлює їхню вразливість до використання у схемах легалізації незаконних доходів. У межах національної системи фінансового моніторингу банківські установи виступають суб'єктами первинного фінансового моніторингу, тоді як Національний банк України виконує функції органу державного регулювання в цій сфері. Банки зобов'язані належним чином організовувати внутрішню систему протидії відмиванню коштів, а НБУ, у свою чергу, відповідає за розробку нормативної бази, надає роз'яснення з питань застосування законодавства та здійснює нагляд за дотриманням відповідних вимог.

В Україні сформовано сучасну систему нормативно-правових актів, спрямованих на протидію та запобігання відмиванню доходів, здобутих незаконним шляхом. Водночас, у контексті глобалізації світових економічних процесів і функціонування країни в умовах воєнного стану, ця база потребує постійного вдосконалення та оновлення. Рівень комплексності й якісності правового регулювання у сфері протидії легалізації злочинних доходів безпосередньо впливає на результативність національної системи боротьби з цим явищем.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Типові моделі легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом через банківський сектор

Проблематика легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку з глобалізаційними процесами та зростанням масштабів транснаціональної злочинності. Банківський сектор, будучи центральною ланкою фінансової системи, виступає одним із найпривабливіших інструментів для здійснення схем відмивання коштів. Це зумовлено широким спектром банківських операцій, високим рівнем довіри до фінансових установ, а також можливістю використання сучасних електронних платіжних технологій, що дозволяє злочинним угрупованням маскувати незаконні фінансові потоки під легальну господарську діяльність.

Вивчення типових моделей легалізації коштів через банківські установи має важливе значення як для формування ефективної системи фінансового моніторингу, так і для вдосконалення механізмів протидії злочинним практикам. Аналіз практики банківського сектору свідчить, що схеми відмивання доходів охоплюють як класичні інструменти — фіктивні фінансові операції, кредитування та псевдоінвестиції, так і сучасні механізми, пов'язані з онлайн-платежами та використанням інноваційних фінансових сервісів. Виявлення та систематизація цих моделей дозволяє не лише підвищити ефективність заходів з протидії фінансовим злочинам, але й зміцнити фінансову безпеку держави в умовах нових викликів та загроз.

Підсумовуючи наведене, можна виокремити такі основні схеми відмивання злочинних доходів через банківські установи:

1. Схема відмивання коштів, здійснена посадовою особою держпідприємства (рис.2.1). У процесі проведення фінансового

розслідування було встановлено механізм приховування походження коштів, здобутих у результаті протиправної діяльності. Зокрема, службова особа державного підприємства внесла значні суми готівки на рахунки, відкриті у двох окремих банківських установах. Надалі ці кошти були перераховані у вигляді фінансової допомоги на адресу юридичної особи, пов'язаної з даною службовою особою. Через певний проміжок часу зазначена юридична особа повернула вказані кошти на рахунки посадовця, після чого вони були обготівковані. Для підтвердження легальності походження готівки посадова особа державного підприємства подала до різних банківських установ ідентичний пакет документів.

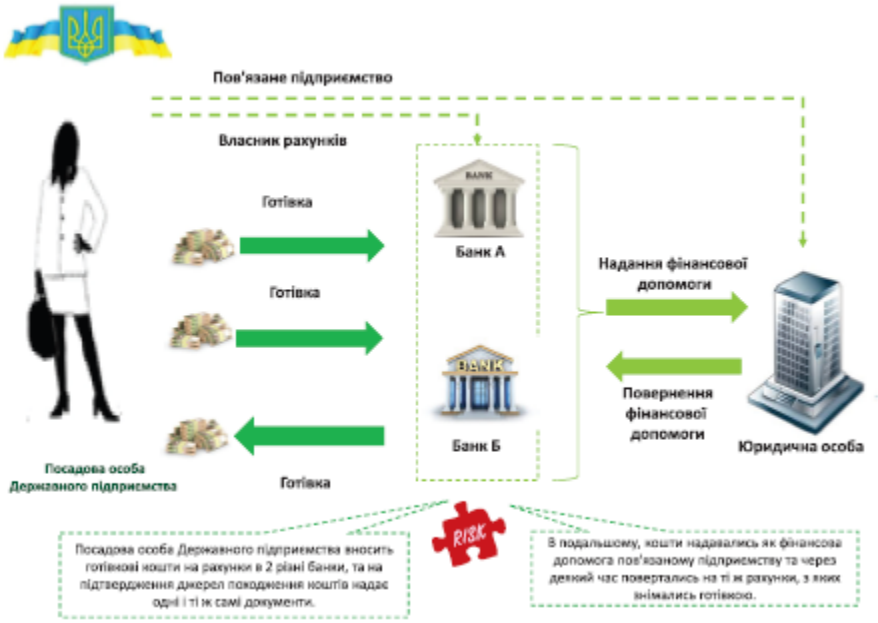

Рис.2.1. Схема легалізації незаконних доходів посадовою особою державного підприємства

Джерело: [1]

2. Легалізація незаконних доходів родичем національного публічного діяча через внесення до статутного капіталу (рис.2.2). Під час фінансового розслідування було виявлено механізм приховування походження коштів, які, ймовірно, отримані незаконним шляхом. З'ясовано, що член сім'ї національного публічного діяча здійснив внесення на власний банківський рахунок понад 100 млн. грн. готівкою. Для легітимізації джерел походження цих коштів до банку було подано підроблені довідки про доходи, що значно

перевищують офіційні доходи цієї особи. Надалі зазначені кошти були спрямовані на формування статутного капіталу підприємства, контрольованого членом сім'ї публічного діяча, після чого вони передавалися афілійованим юридичним особам і циклічно поверталися разом із іншими коштами на користь цієї особи. Далі гроші знову перераховувалися на рахунки пов'язаного підприємства. В цілому було здійснено велику кількість однотипних операцій, що дозволяло штучно формувати статутний капітал.

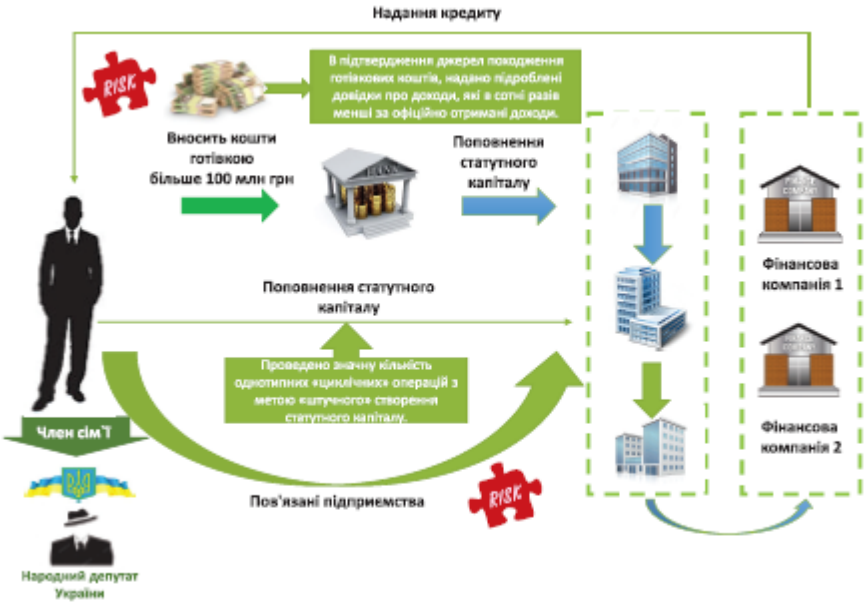

Рис.2.2. Схема легалізації злочинних доходів через формування статутного капіталу, здійснена членом сім'ї публічного діяча

Джерело: [1]

3. *Легалізація злочинних доходів, здобутих через привласнення бюджетних коштів шляхом завищення ціни державного контракту* (рис.2.3). Держфінмоніторинг, використовуючи дані, надані правоохоронними органами, виявив схему привласнення бюджетних коштів через завищення вартості державного контракту та подальшу легалізацію отриманих незаконним шляхом доходів за участю посадових осіб і фізичних осіб-підприємців із застосуванням механізму переведення коштів у готівку. У ході фінансового розслідування встановлено, що державна установа перерахувала бюджетні кошти, виділені за державним контрактом, на рахунок Підприємства

А як оплату за виготовлення озброєння для потреб Збройних сил України. Підприємство А залучило Підприємство Б та Підприємство В як співвиконавців робіт із виробництва озброєння.

Під час виконання державного замовлення кошти, отримані Підприємством А за контрактом, були переказані на рахунки Підприємства Б та Підприємства В за виконані роботи. Однак значна частина цих коштів використовувалася не за цільовим призначенням: вони перераховувалися посадовим особам як фінансова допомога, розміщувалися на депозитних рахунках у банках та переводилися на рахунки суб'єктів господарської діяльності з ознаками фіктивності (одноосібне керівництво, відсутність сплати податків та найманих працівників), після чого були обготівковані.

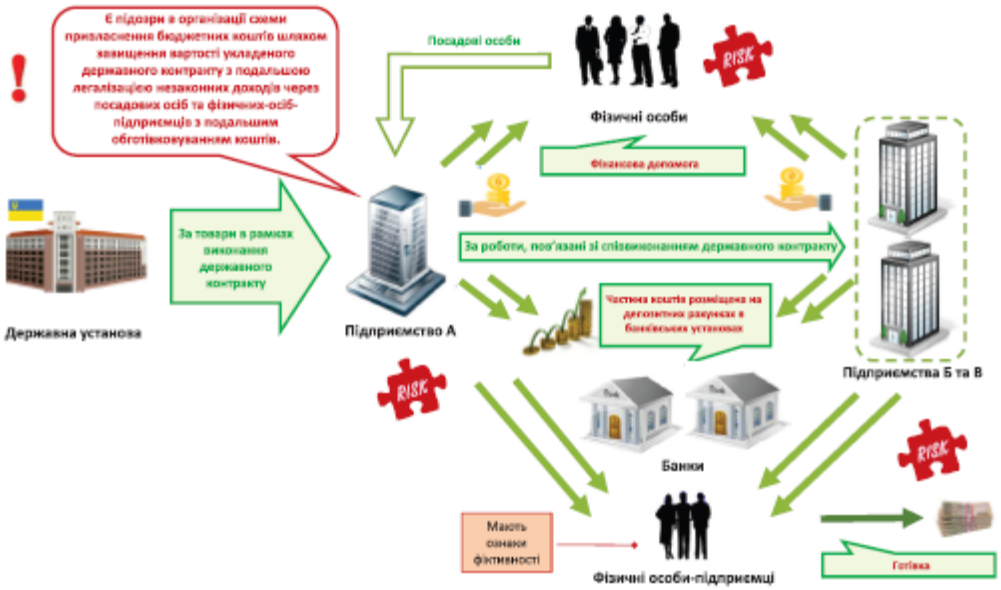

Рис.2.3. Схема легалізації злочинних коштів, отриманих від бюджетних розтрат через завищення цін у держконтрактах

Джерело: [1]

4. *Легалізація злочинних доходів та уникнення оподаткування через незаконні імпортні операції* (рис.2.4). Держфінмоніторинг виявив діяльність професійної мережі, що надавала незаконні послуги. У ході фінансового розслідування встановлено, що Підприємство А отримало кошти від групи компаній за товари різного призначення, які в повному обсязі були використані для оплати митного оформлення. При цьому у банку відсутні

зовнішньоекономічні договори, а переказів коштів за межі України Підприємством А не здійснювалось.

Згідно з даними Державної митної служби України, Підприємство А оформили імпортні вантажно-митні декларації на товари широкого вжитку, поставлені компаніями-нерезидентами, переважно з країн Азії. Відсутність прямих платежів на користь нерезидентів свідчить про те, що розрахунки за імпортні товари здійснюються за межами України коштами, які потенційно мають незаконне походження. Надалі імпортовані товари реалізовуються через мережі оптово-роздрібної торгівлі за готівку без відображення операцій у бухгалтерських та податкових документах.

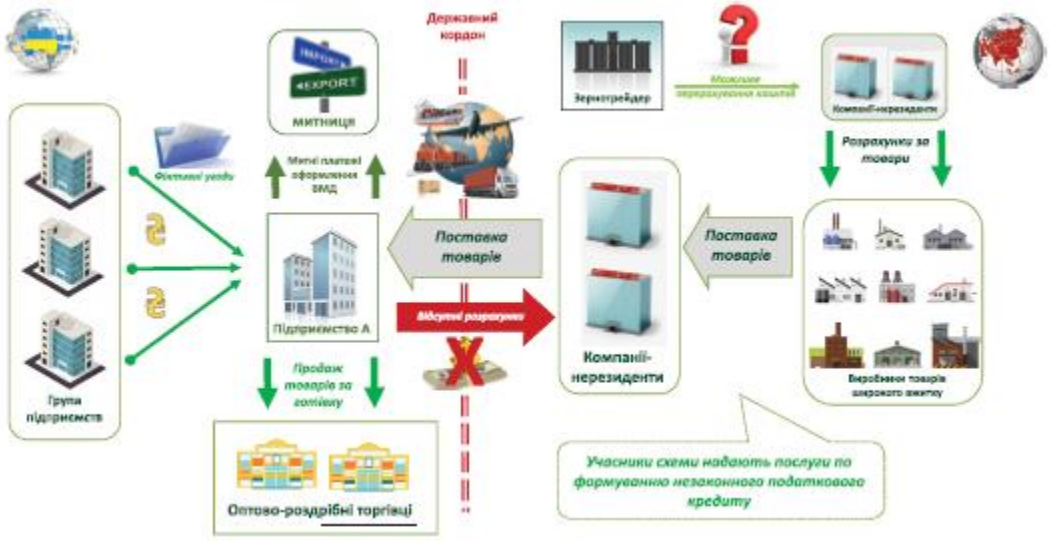

Рис.2.4. Схема відмивання злочинних доходів і ухилення від податків у сфері протиправного імпорту

Джерело: [1]

5. *Маніпулювання правочинами з метою легалізації незаконних доходів* (рис.2.5). Держфінмоніторинг зафіксував схему підробки правочинів, пов’язану з купівлею-продажем облігацій внутрішньої державної позики та подальшим зарахуванням коштів на рахунки фізичної особи. У ході розслідування встановлено, що фізична особа та контрольовані нею підприємства відкрили рахунки у кількох банківських установах. На один із цих рахунків вона отримала позику від Підприємства А, внесла готівку та

перерахувала кошти на рахунок Підприємства Б як внесок до статутного капіталу, після чого Підприємство Б повернуло їх на рахунок фізичної особи як гарантійний внесок за договором купівлі-продажу ОВДП. При цьому офіційно задекларованих доходів фізичної особи було недостатньо для проведення таких операцій. За аналогічною схемою протягом короткого проміжку часу проведено низку операцій на значні суми в різних банках із кількома іншими підприємствами. Надалі фізична особа надала банку додаткову угоду про розірвання договору купівлі-продажу ОВДП та спробувала повернути кошти на рахунок Підприємства Б, проте банк відмовив у проведенні операції. Джерелом коштів для цієї операції були надходження від продажу акцій Підприємству Д.

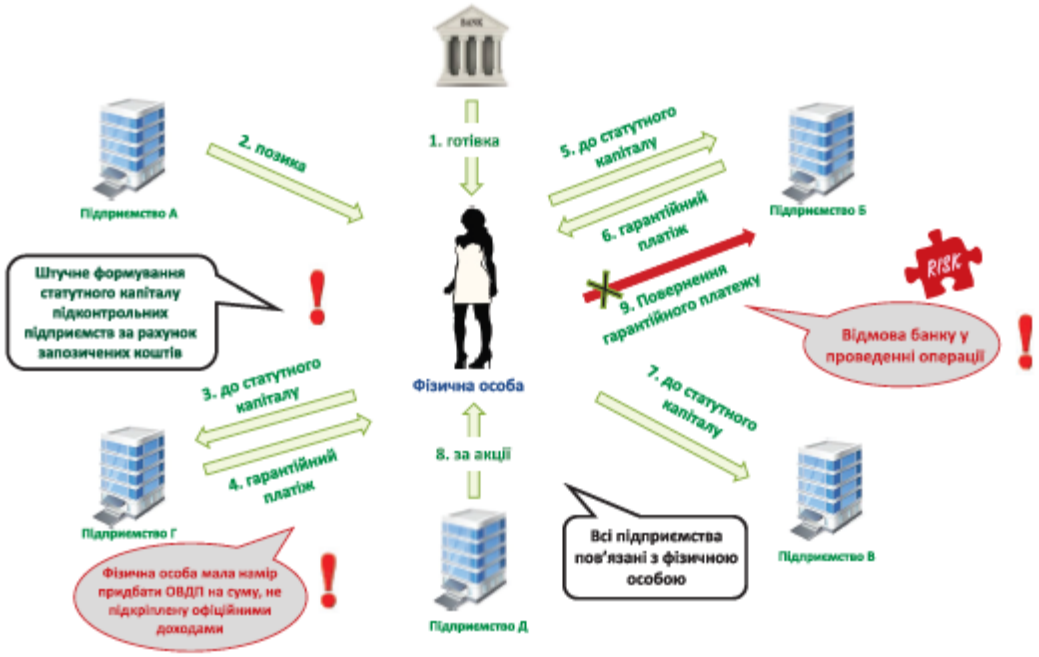

Рис.2.5. Схема підробки правочинів з метою приховування незаконно отриманих коштів

Джерело: [1]

Таким чином, фізичною особою була організована система циклічних фінансових операцій із метою приховування незаконного походження коштів із подальшим їх поверненням на власні рахунки.

6. *Легалізація доходів, здобутих у результаті продажу озброєння та його комплектуючих* (рис.2.6). Держфінмоніторинг, з урахуванням даних,

отриманих від банківської установи, зафіксував фінансові операції за рахунками та платіжними картками групи фізичних осіб, які можуть бути пов'язані з продажем зброї та комплектуючих із тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

У ході фінансового розслідування встановлено, що на картковий рахунок фізичної особи А, яка, за наявною інформацією, може бути причетна до продажу зброї з цих територій, надходили безготівкові перекази, у тому числі через різні онлайн-платіжні сервіси. Отримані кошти того ж дня переказувалися на платіжні картки інших фізичних осіб, місце проживання яких знаходиться на тимчасово окупованій території Луганської області. Серед них - фізична особа Б, яка фігурує у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого статтею 110² КК України.

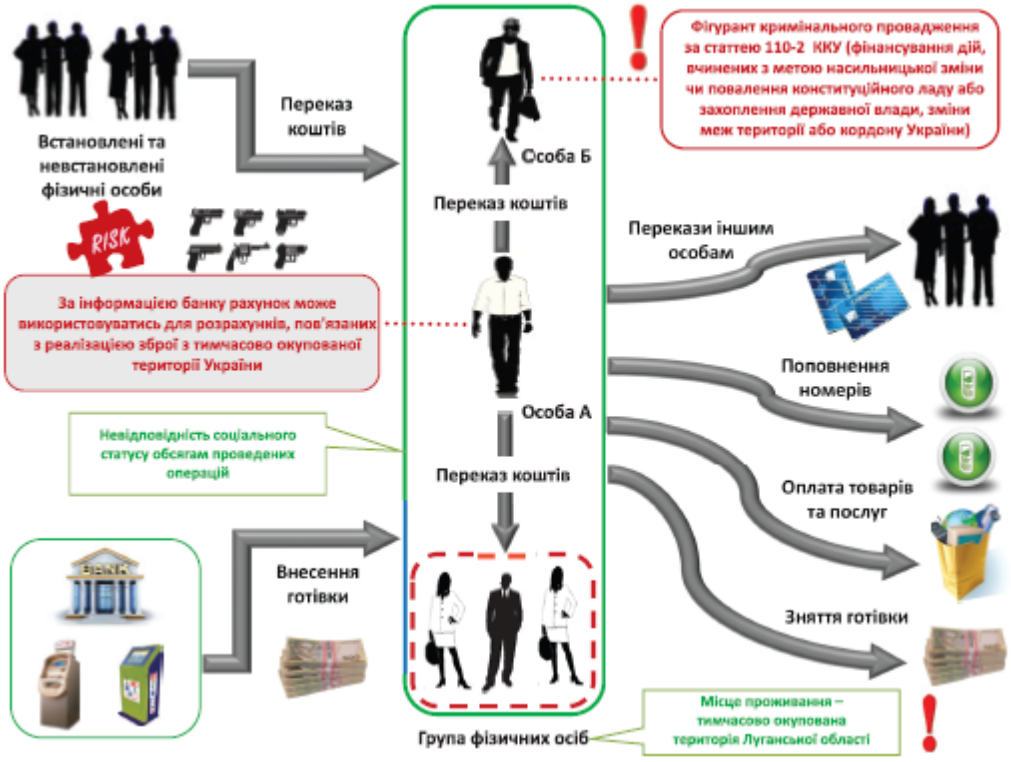

Рис.2.6. Схема відмивання злочинних доходів, отриманих від продажу озброєння та комплектуючих деталей

Джерело: [1]

Надалі зазначена група фізичних осіб використовувала кошти для поповнення рахунків третіх осіб, оплати великої кількості мобільних номерів,

придбання товарів і послуг, а також переведення їх у готівку. При цьому відсутні будь-які дані щодо їх участі у діяльності юридичних осіб, реєстрації як суб'єктів підприємницької діяльності, отриманих та задекларованих доходів або сплачених податків.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що банківський сектор залишається одним із найбільш вразливих каналів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Типові моделі відмивання коштів через банківські установи охоплюють широкий спектр схем: від обготівкування та використання підставних осіб до маніпуляцій із кредитними продуктами, цінними паперами та міжнародними переказами. Основним ризиком у цьому контексті є можливість маскування незаконних фінансових потоків під легальні операції, що суттєво ускладнює їх виявлення.

Водночас ідентифікація та аналіз типових моделей легалізації коштів створюють основу для розроблення більш ефективних механізмів фінансового моніторингу. Використання ризик-орієнтованого підходу, підвищення рівня прозорості банківських операцій, удосконалення системи верифікації клієнтів та розширення міжнародного співробітництва є ключовими умовами мінімізації зловживань. Таким чином, формування комплексної системи протидії відмиванню доходів у банківському секторі є важливим чинником забезпечення фінансової стабільності та економічної безпеки держави.

2.2. Аналіз результативності функціонування банків у системі протидії легалізації злочинних доходів

У сучасних умовах зростання транснаціональної злочинності та поширення схем легалізації незаконних доходів особливої ваги набуває ефективність фінансового моніторингу. Банківський сектор відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме через нього проходить значна частина фінансових операцій, що можуть бути використані для відмивання коштів та фінансування тероризму. Тому оцінка діяльності банків у системі фінансового

моніторингу є важливим завданням, яке дозволяє визначити ступінь їхньої спроможності своєчасно виявляти та запобігати підозрілим транзакціям, дотримуючись національних та міжнародних стандартів. Водночас значення такої оцінки виходить за межі окремих фінансових установ, адже від якості роботи банків у сфері моніторингу залежить стійкість фінансової системи держави та її репутація на міжнародному рівні. Аналіз ефективності діяльності банків дозволяє виявити сильні та слабкі сторони існуючої практики, сформувати пропозиції щодо удосконалення внутрішніх процедур і підвищення рівня взаємодії з органами державного фінансового моніторингу.

Війна продовжує дестабілізувати світові фінансові системи, підвищує економічну та соціальну вразливість населення та ускладнює процес фінансового моніторингу, створюючи умови для приховування незаконних доходів, розширення тіньового сектору економіки та обходу санкційних обмежень. У зв'язку з цим Держфінмоніторинг зосереджує основні зусилля на виявленні та припиненні схем легалізації (відмивання) злочинних доходів і пов'язаних злочинів, а також на протидії фінансуванню тероризму та сепаратизму, які здійснювалися в умовах збройної агресії рф. Ключовим інструментом у діяльності органу є ризик-орієнтований підхід, який дозволяє формувати підозри щодо правопорушень та розробляти ефективні стратегії їх запобігання і протидії.

У співпраці з національними та міжнародними партнерами Держфінмоніторинг у 2024 році забезпечував:

- координацію з FATF для підтримки санкцій проти рф та її включення до «чорного списку»;

- активну взаємодію з Комітетом експертів Ради Європи MONEYVAL щодо оцінки заходів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму;

- посилення координаційної роботи з Егмонтською групою фінансових розвідок;

- проведення спільних фінансових розслідувань із іноземними ПФР;

- блокування рахунків колаборантів, розслідування справ державних зрадників, обробку повідомлень про фінансові операції, зупинку фінансових транзакцій, участь у роботі групи Task Force та передання узагальнених матеріалів до правоохоронних органів;

- співпрацю з державними установами та надання методологічної підтримки СПФМ, а також роботу з громадськістю.

Відповідно до положень Базового Закону, СПФМ зобов'язані передавати до Держфінмоніторингу дані щодо порогових та підозрілих фінансових операцій (транзакцій). Від початку функціонування інформаційної системи Держфінмоніторинг опрацював 59 587 367 повідомлень про операції, що підлягають контролю. Лише у 2024 році надійшло 1 754 604 таких повідомлення, з яких на облік було взято 1 750 940 (рис. 2.7).

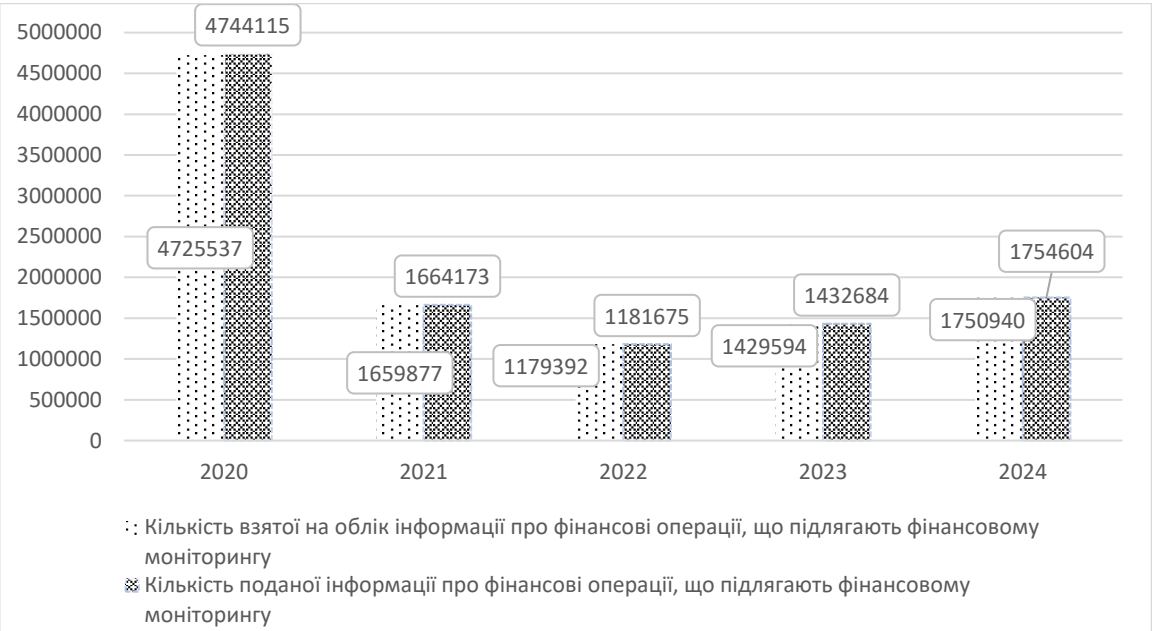

Рис.2.7. Динаміка подання повідомлень про фінансові операції у 2020-2024 рр., од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Варто підкреслити, що частка некоректно сформованих повідомлень у 2024 році становила лише 0,1% від загального обсягу інформації про фінансові операції, отриманої Держфінмоніторингом. Отже, 99,9% звітів, які надходили від СПФМ протягом року, були подані у правильному вигляді. Крім того, у

2024 році кількість повідомлень, взятих Держфінмоніторингом на облік, зросла на 22,5% у порівнянні з попереднім, 2023 роком.

Серед СПІФМ провідне місце в процесі звітування займають банківські установи, які формують основний масив повідомлень про фінансові операції, що підлягають контролю (рис. 2.8).

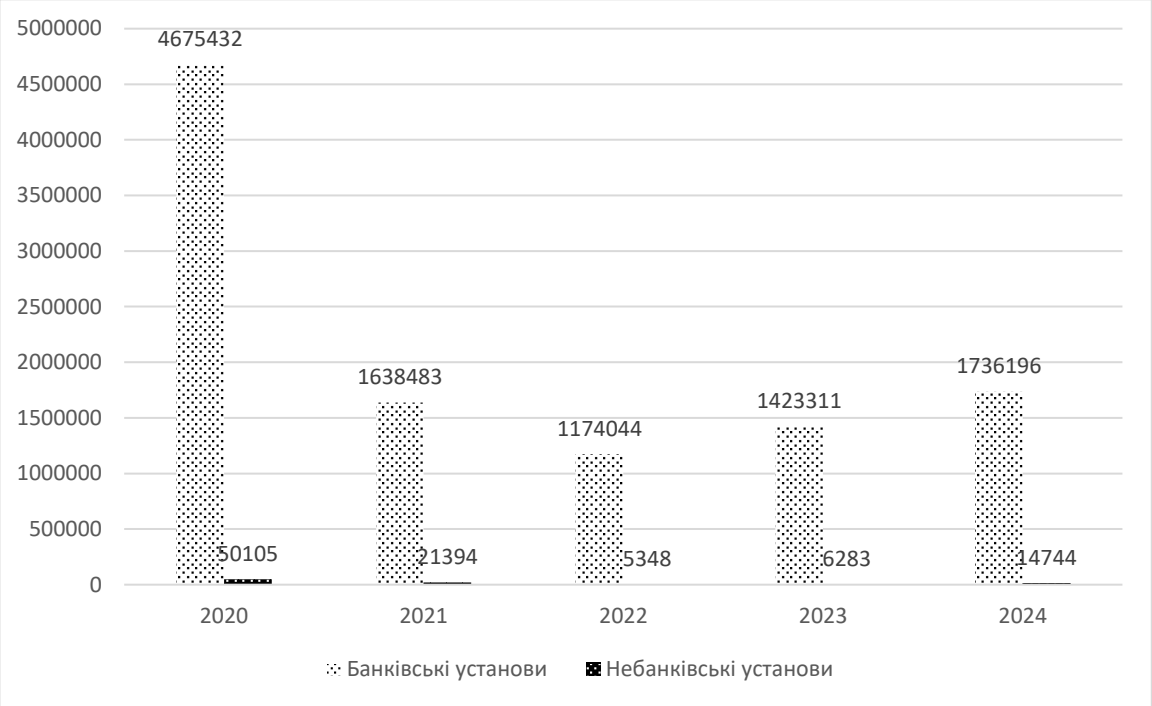

Рис.2.8. Динаміка кількості повідомлень про фінансові операції, прийнятих на облік Держфінмоніторингом від банківських і небанківських установ у 2020-2024 рр., од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Упродовж 2024 року банківські установи сформували 99,2% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції, що були прийняті на облік Держфінмоніторингом.

У 2024 році структура повідомлень про фінансові операції, прийнятих на облік Держфінмоніторингом, розподілилася наступним чином (рис. 2.9):

- порогові фінансові операції – 82,26% (1 440 319);

- підозрілі фінансові операції (діяльність) – 17,58% (307 828);

- операції, що мають ознаки як порогових, так і підозрілих – 0,02% (325);

- повідомлення, отримані за запитами щодо відстеження фінансових операцій – 0,14% (2 648) (рис.2.9).

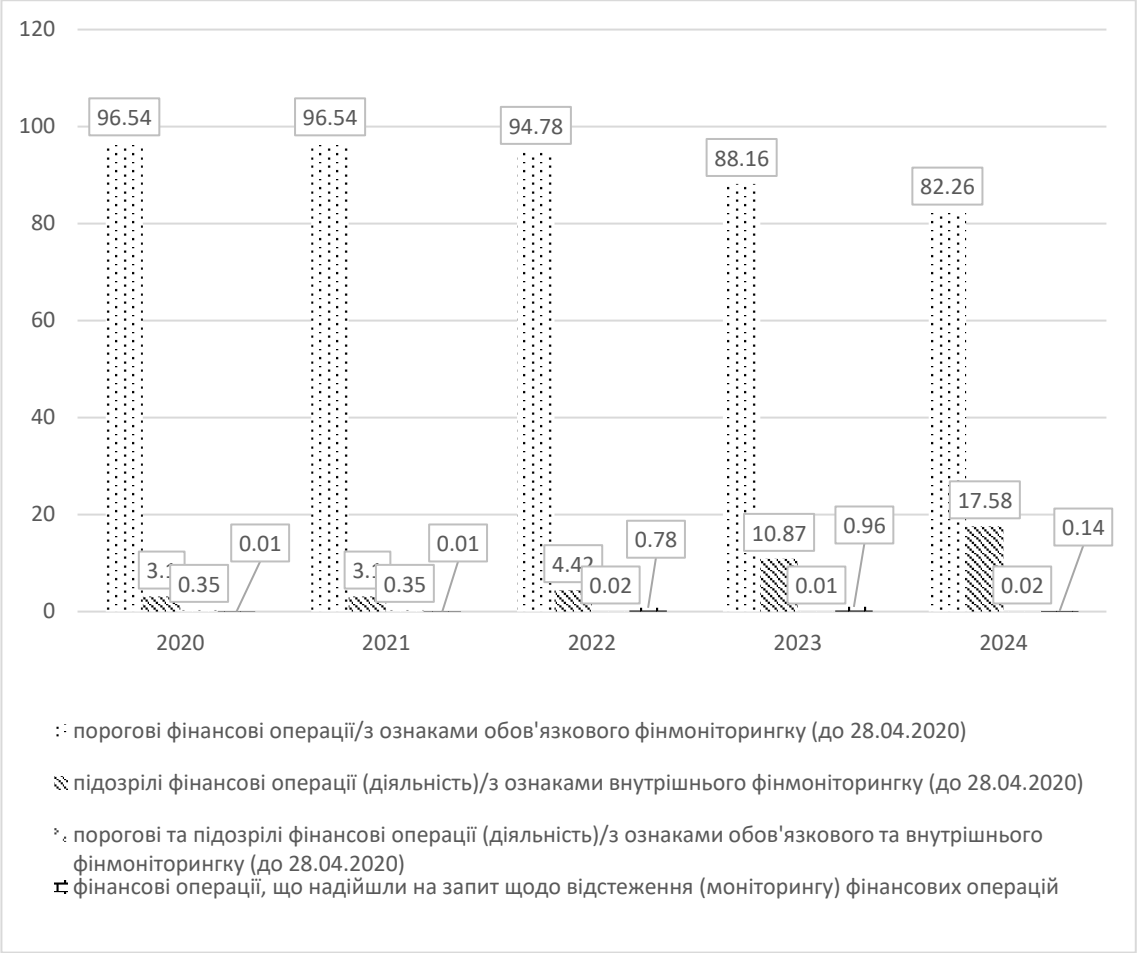

Рис.2.9. Класифікація фінансових операцій, що підлягають моніторингу та були прийняті на облік Держфінмоніторингом у 2020-2024 рр., %

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Держфінмоніторинг проводить детальний аналіз наданих даних та виявляє підозрілі фінансові операції у державному та приватному секторах, залучаючи до цього як фінансові, так і нефінансові посередницькі структури. Усі повідомлення від СПФМ, що надходять до сховища Держфінмоніторингу, класифікуються за рівнем ризику та проходять всебічний аналіз із врахуванням усіх доступних даних. На основі результатів цього аналізу формуються досьє для проведення фінансових розслідувань.

У 2024 році від СПФМ до Держфінмоніторингу надійшло 208 852 кейсових повідомлення про підозрілі фінансові операції (діяльність) з визначеними ознаками підозри. Для порівняння, у 2023 році цей показник становив 98 535 повідомлень. На основі проведеного аналізу було підготовлено 6 497 досьє, з яких 63,9% сформовано саме за інформацією,

отриманою від СПФМ (рис.2.10). У порівнянні з 2023 роком кількість сформованих досьє скоротилася майже на 4%, що становить 288 досьє.

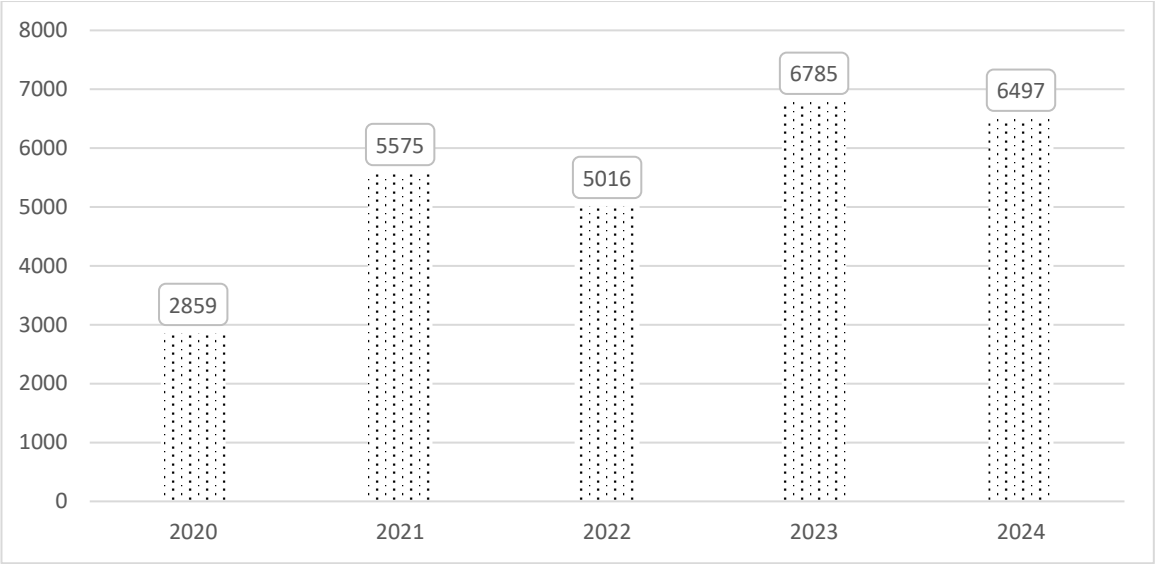

Рис.2.10. Динаміка у формiванні досьє за 2020-0224 рр., од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Опрацювання досьє відбувається з урахуванням додаткових відомостей, які надходять на запити Держфінмоніторингу, а також із використанням інших доступних джерел. У 2024 році Держфінмоніторинг скерував до 63 банків 16 124 запити-файли з проханням надати розширену інформацію (рис.2.11).

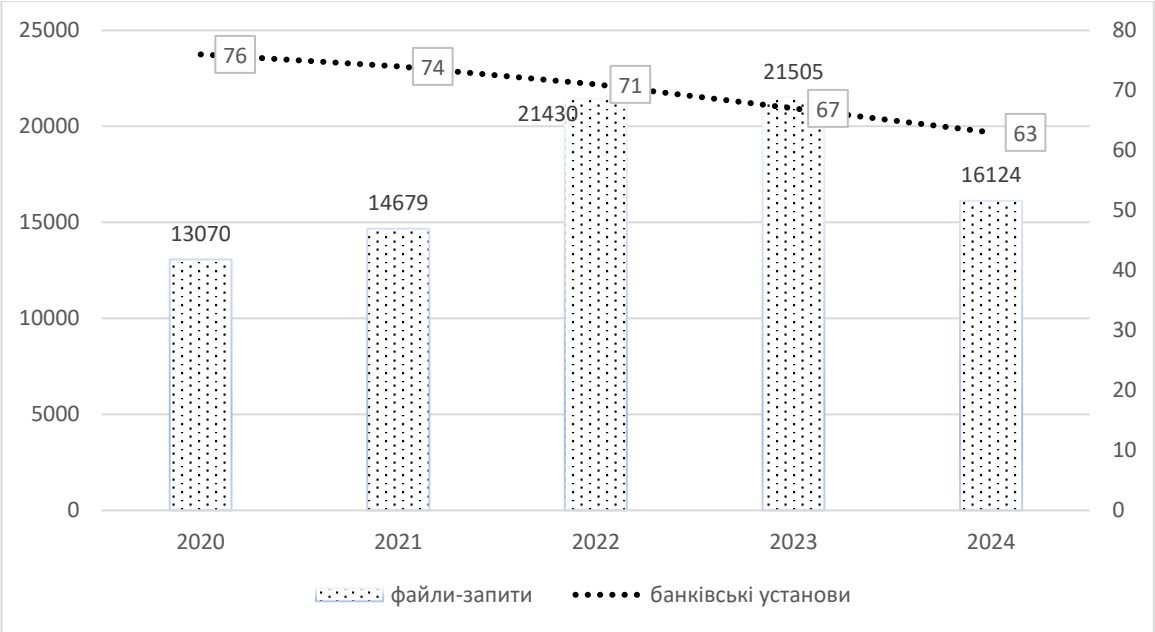

Рис.2.11. Динаміка запитів і кількості банків, до яких Держфінмоніторинг надсилав звернення у 2020–2024 рр., од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Упродовж 2024 року було підготовлено 1 053 матеріали, з яких 572 становили узагальнені матеріали, а 481 - додаткові узагальнені матеріали, що були скеровані до правоохоронних органів (рис.2.12).

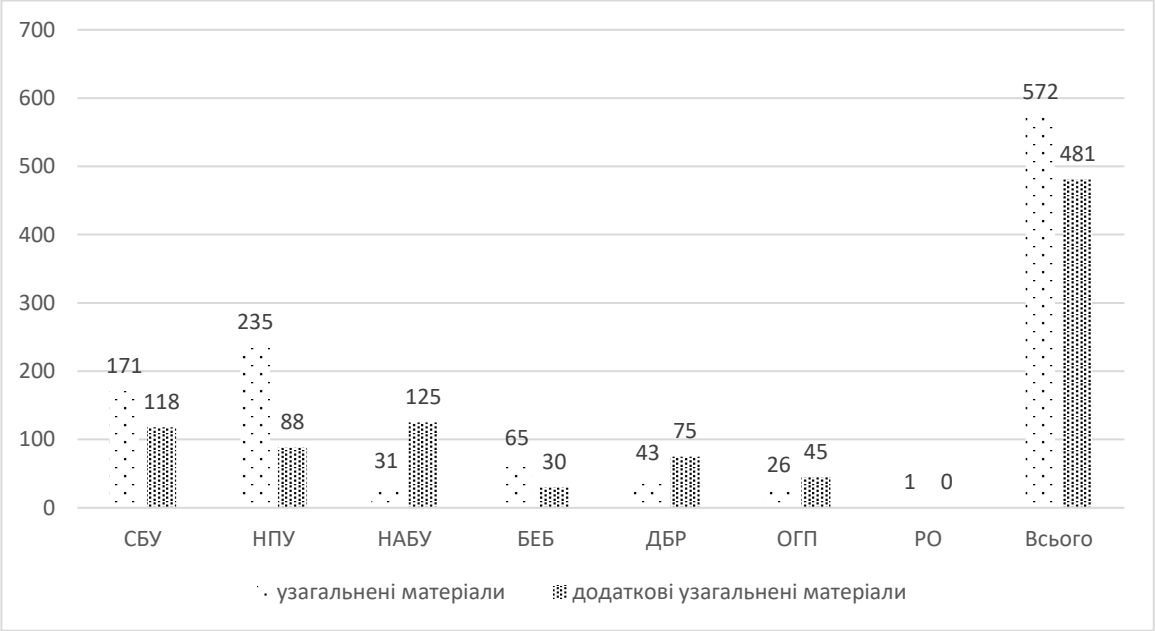

Рис.2.12. Сформовані та передані узагальнені і додаткові узагальнені матеріали у 2024 році, од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

Під час проведення досудових розслідувань правоохоронні органи використали або розпочали застосування 408 узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу (включно з тими, що надані в попередні роки) у 405 кримінальних провадженнях, зокрема: на основі перевірки 62 узагальнених матеріалів було розпочато 69 кримінальних проваджень; 346 узагальнених матеріалів застосовано у 336 кримінальних провадженнях.

Підрозділи правоохоронних органів завершили 90 кримінальних проваджень, у яких використовувалися 87 узагальнених матеріалів, через передачу справ до суду з обвинувальним актом. Судами розглянуто 39 кримінальних справ, ініційованих за результатами аналізу 37 узагальнених матеріалів.

Згідно з даними, отриманими Держфінмоніторингом у 2024 році, у кримінальних провадженнях, де застосовувалися узагальнені матеріали, загальна сума вилученого та арештованого майна склала 12,1 млрд. гривень.

Держфінмоніторинг забезпечує координацію та обмін інформацією з компетентними органами інших держав та міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на запобігання і протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

У 2024 році організація налагодила взаємодію та інформаційний обмін із 84 іноземними ПФР та міжнародними структурами. Протягом року надіслано 621 запит до 60 іноземних ПФР і отримано 733 відповіді від 57 організацій. Крім того, надійшло 234 запити від 49 іноземних ПФР, на які Держфінмоніторинг надав 318 відповідей до 50 таких органів (рис.2.13).

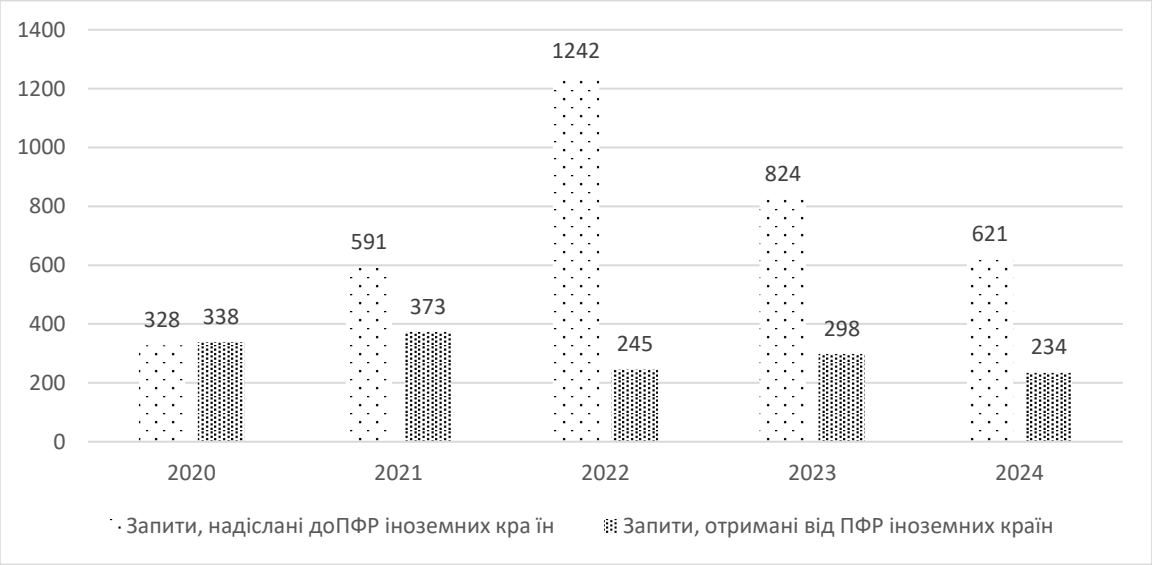

Рис.2.13. Динаміка обміну інформацією між Держфінмоніторингом та іноземними ПФР у 2020-2024 рр., од.

Джерело: складено за даними джерел [15-17]

У 2024 році Держфінмоніторинг найбільш активно здійснював обмін інформацією шляхом надсилання запитів до наступних ПФР: Польща - 54 запити; Болгарія - 32 запити; Туреччина - 29 запитів; США та ОАЕ - по 27 запитів кожна; Кіпр - 25 запитів; Австрія - 24 запити; Велика Британія - 23 запити. У 2024 році найбільша кількість запитів до Держфінмоніторингу надходила від таких ПФР: Польща - 35 запитів; Чорногорія - 26 запитів; Кіпр - 16 запитів; Німеччина та Чехія - по 13 запитів кожна; США та Словаччина - по 10 запитів кожна.

Банки виконують ключову роль у системі фінансового моніторингу, оскільки саме через них проходить більшість фінансових операцій. Таким чином, банківські установи є важливим інструментом запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, забезпечуючи прозорість фінансових потоків і зміцнення фінансової безпеки держави.

Висновки до 2 розділу

Банківський сектор часто використовується як основний інструмент для легалізації злочинних доходів завдяки широкому спектру фінансових послуг та значним обсягам транзакцій. Типові моделі відмивання коштів через банки базуються на використанні фіктивних рахунків, підставних осіб, транзитних операцій та міжнародних переказів, що ускладнює їхнє виявлення. Ефективне протидіяння таким схемам потребує удосконалення системи фінансового моніторингу, посилення внутрішнього контролю банків та підвищення прозорості фінансових операцій.

Банки виступають суб’єктами первинного моніторингу, що передбачає обов’язкову ідентифікацію та верифікацію клієнтів, контроль їхніх транзакцій і виявлення операцій із потенційними ознаками відмивання коштів чи фінансування тероризму. Одним із основних завдань банків є також складання й передача до Держфінмоніторингу повідомлень про підозрілі операції, що сприяє централізованому збору та подальшому аналізу ризикових фінансових дій. Водночас банки виконують важливу превентивну функцію, мінімізуючи ймовірність співпраці з ненадійними клієнтами або контрагентами. Це реалізується завдяки оцінці ризиків ділових відносин та розробці внутрішніх політик управління ризиками відмивання доходів. Результативність банків у сфері фінансового моніторингу визначає прозорість фінансових потоків та стійкість економіки до проявів фінансової злочинності.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

3.1. Міжнародна практика формування системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та шляхи її адаптації до діяльності банківського сектору України

На сьогодні більшість держав світу впроваджують власні механізми протидії відмиванню коштів, здобутих незаконним шляхом, у межах яких діють національні системи фінансового моніторингу. Міжнародні норми та рекомендації в цій сфері стали базою для формування правових засад функціонування таких систем у кожній країні.

Починаючи з 2014 року, ризики відмивання коштів та фінансування терористичної діяльності в Україні істотно посилилися через ескалацію бойових дій на сході країни, загальну політичну нестабільність та подальше повномасштабне вторгнення росії.

Слід відзначити, що провідні міжнародні інституції - ООН, МВФ, Світовий банк, Інтерпол та інші - дедалі більше акцентують увагу на питаннях економічної безпеки та посилення механізмів фінансового моніторингу. Для протидії незаконним фінансовим операціям створюються спеціалізовані міжнародні структури, діяльність яких зосереджена на відстеженні нелегальних грошових потоків і визначенні рівня ризиків легалізації коштів у різних державах. За результатами їхніх досліджень формуються аналітичні звіти та рейтинги, що відображають стан фінансової безпеки та масштаби ризиків у конкретних країнах [40].

Серед міжнародних інституцій, що займаються питаннями протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, ключову роль відіграє Організація Об’єднаних Націй (ООН). У її структурі функціонують

спеціалізовані підрозділи та окремі організації, діяльність яких зосереджена на ПВК/ФТ. Провідне значення серед них має Управління ООН з наркотиків і злочинності, яке у 1998 році започаткувало Міжнародну програму протидії відмиванню грошових коштів (GPML).

Найважливішими міжнародними організаціями, що здійснюють діяльність у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, є:

FATF (Financial Action Task Force) - міжурядовий орган, який оцінює ефективність заходів держав щодо недопущення використання банківських і фінансових систем для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, а також розробляє додаткові превентивні механізми протидії таким операціям;

Moneyval - експертний комітет Ради Європи, що проводить взаємну оцінку держав-учасниць стосовно їхніх дій із запобігання легалізації злочинних доходів та фінансуванню терористичної діяльності, забезпечуючи незалежний і комплексний аналіз цих процесів;

Базельський комітет з банківського нагляду - формує основні стандарти ефективного регулювання та контролю банківської діяльності, охоплюючи питання боротьби з відмиванням грошей і передбачаючи перевірку дотримання банками відповідних регламентів, процедур і внутрішніх інструкцій;

Вольфсберзька група - об’єднання провідних приватних банків світу, яке розробило 14 ключових принципів, спрямованих на протидію незаконним фінансовим операціям у банках-кореспондентах та встановлення прозорих стандартів міжнародних банківських відносин;

Європейська рада з системних ризиків (ESRB) - виконує функції макропруденційного нагляду за фінансовою системою Європейського Союзу, з метою запобігання та зменшення системних загроз фінансовій стабільності, враховуючи розвиток фінансових ринків і макроекономічні тенденції;

Європейська система фінансового нагляду (ESFS) - координує гармонізацію правил фінансового регулювання в ЄС, розробляє технічні

стандарти, інструкції та рекомендації, які використовуються національними регуляторами та урядами для ухвалення регуляторних рішень [23].

Головним міжнародним міжурядовим органом, що займається боротьбою з відмиванням коштів, є FATF (Financial Action Task Force – Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню грошей), створена у 1989 році на саміті країн Великої сімки в Парижі. Сучасна система регулювання протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму ґрунтується на міжнародних рекомендаційних актах, які розробляють спеціалізовані організації. FATF сформувала набір рекомендацій, призначених для впровадження країнами світу, зокрема: визначення переліку правопорушень, пов'язаних з відмиванням доходів; окреслення кола фінансових та поштових установ, що мають дотримуватися підвищених стандартів перевірки при здійсненні великих чи підозрілих операцій; встановлення процедур екстрадиції осіб, обвинувачених у легалізації незаконних коштів; закріплення у національному законодавстві чітких визначень поняття «відмивання коштів», що унеможливлює подвійне трактування та уникнення відповідальності [20, с.75]. Окрім цього, рекомендації FATF охоплюють міжнародні стандарти щодо протидії легалізації доходів, отриманих унаслідок податкових правопорушень і корупції, підвищення прозорості фінансових операцій, обов'язкову ідентифікацію активів і власників юридичних осіб, а також впровадження ризик-орієнтованого підходу у фінансових установах під час моніторингу клієнтських операцій [14].

FATF координує свою діяльність із такими міжнародними організаціями, як ООН, Світовий банк, Рада Європи, МВФ, ЄБРР, Інтерпол, Рада митної співпраці та інші. У межах FATF функціонують три робочі групи: перша займається збором статистики та аналізом схем і методів відмивання коштів, що застосовуються злочинними угрупованнями; друга зосереджується на правових аспектах; третя розробляє рекомендації та практичні пропозиції

щодо адміністративних і фінансових заходів для протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму [20].

Діяльність FATF охоплює кілька ключових напрямів: створення міжнародних рекомендацій для боротьби з відмиванням коштів, перевірку відповідності національних законодавств світовим стандартам, проведення постійних симпозіумів, семінарів та конференцій, присвячених правовим і фінансовим аспектам ПВК/ФТ, а також сприяння формуванню регіональних організацій із подібною місією. Щороку FATF публікує перелік держав, які не впроваджують ефективних механізмів протидії легалізації незаконних доходів і не вдосконалюють законодавчу базу в цій сфері. Хоча рекомендації FATF не мають обов'язкової юридичної сили, вони суттєво впливають на розвиток системи ПВК/ФТ у світі. Більшість країн дотримується цих стандартів, адже у разі невиконання передбачені санкції, включно з арештом коштів на кореспондентських рахунках іноземних банків і застосуванням інших економічних та адміністративних обмежень. Рекомендації FATF вимагають від фінансових установ ретельно перевіряти всі складні, масштабні чи нетипові операції, що не мають чіткої економічної або законної мети, оскільки такі транзакції часто використовуються на початковому етапі відмивання злочинних доходів [26].

У 2014 році FATF презентувала посібник, присвячений впровадженню ризик-орієнтованого підходу в банківській сфері [42].

У багатьох державах дотримуються стандартів, визначених Рекомендаціями FATF, та ефективно впроваджують ризик-орієнтований підхід у фінансовому секторі. Для прикладу можна розглянути досвід США, де нагляд за банківською діяльністю передбачає перевірку того, наскільки депозитні установи розробили та впровадили внутрішні політики й процедури, що враховують ризики відмивання коштів і відповідають вимогам Закону про банківську таємницю. Федеральні регулятори здійснюють такі перевірки відповідно до спеціального Керівництва з дотримання правил боротьби з відмиванням грошей, яке було підготовлено Федеральною радою з аудиту та

нагляду за фінансовими установами. Цей документ визначає методику, обсяг та порядок контролю з урахуванням індивідуальних ризиків кожного банку. Крім того, Керівництво містить опис типових ризиків, виявлених під час інспекцій і розслідувань, проведених за участі федеральних органів та правоохоронців. Зібрана інформація використовується для розробки докладних методичних вказівок, які пояснюють очікування регуляторів щодо управління ризиками, усунення виявлених слабких місць, а також для формування планів перевірок і визначення їх масштабів [37].

У Великій Британії орган фінансового нагляду розподіляє свої ресурси залежно від рівня ризику відмивання коштів, притаманного конкретній установі, та може коригувати інтенсивність контролю залежно від зміни цього ризику. Система нагляду включає як виїзні інспекції, так і дистанційний аналіз ефективності політик і механізмів протидії відмиванню грошей, запроваджених установами. Під час виїзних перевірок проводяться інтерв'ю з ключовими співробітниками, здійснюється практична перевірка роботи внутрішніх систем контролю, а також ретельний огляд відповідних документів. Дистанційна оцінка охоплює вивчення звітних декларацій, які фінансові організації подають у межах нормативних вимог (зокрема тих, що стосуються фінансових правопорушень), внутрішніх політик і процедур, аудиторських висновків, протоколів засідань, результатів попередніх інспекцій і, за потреби, інформації з зовнішніх джерел. Конкретні аспекти, які досліджуються під час таких перевірок, залежать від мети контролю - це може бути планова перевірка в межах програми постійного нагляду або додатковий аналіз, ініційований після виявлення підвищених ризиків у діяльності фінансової установи [37].

В Австралії функції контролю за дотриманням вимог у сфері протидії відмиванню коштів виконує Австралійський звітно-аналітичний центр трансакцій (AUSTRAC). Основною його метою є виявлення установ із підвищеним рівнем ризику для проведення цільових перевірок і оцінки результативності їхніх систем та механізмів контролю. Під час наглядової

діяльності AUSTRAC застосовує ризик-орієнтований підхід, зосереджуючи увагу насамперед на тих банківських групах і їхніх підрозділах, які пропонують продукти чи послуги з підвищеною вразливістю до ризиків відмивання грошей. Для підвищення ефективності контролю організація створила спеціальні методики збору й аналізу даних, що дають змогу комплексно досліджувати інформацію про всі підконтрольні установи, визначати потенційні проблеми та слабкі місця, які можуть впливати на їхню діяльність. Завдяки цим інструментам AUSTRAC здатен виявляти фінансові організації з нетиповими характеристиками роботи порівняно з іншими учасниками ринку та визначати, де потрібні додаткові регулятивні заходи, навіть у секторах із загалом низьким рівнем ризику [37].

Оцінювання рівня ризику, якому можуть бути піддані фінансові установи в Німеччині, здійснюється Федеральним управлінням фінансового нагляду за допомогою дворівневого підходу. Перший етап передбачає аналіз гіпотетичної ситуації ризику на основі п’яти ключових критеріїв: географічного розташування установи, масштабів її діяльності, асортименту фінансових продуктів, особливостей клієнтської бази та використовуваних каналів розповсюдження послуг. Для кожного з цих показників виставляється оцінка, при цьому характеристика клієнтів має найбільший вплив на загальний результат, оскільки саме вони можуть бути джерелом ризику відмивання коштів. Якщо підсумковий бал установи знаходиться на межі між низьким і високим ризиком, остаточне рішення про віднесення до певної категорії приймається з урахуванням її попередніх результатів у сфері протидії легалізації незаконних доходів. Другий етап включає перевірку ефективності превентивних заходів, що застосовуються установою. Оцінюється якість роботи відповідальних осіб, використання IT-інструментів моніторингу, дотримання принципів ідентифікації клієнтів («знай свого клієнта») та інші внутрішні процедури. Рейтинги формуються на підставі даних щорічних аудиторських перевірок і додаткових висновків зовнішніх експертів, а

виявлені недоліки та їх серйозність безпосередньо впливають на загальну оцінку запобіжних механізмів [37].

У Нідерландах функції контролю за дотриманням банками вимог у сфері протидії відмиванню коштів і правозастосування виконує Центральний банк країни. У своїй наглядовій діяльності він застосовує ризик-орієнтований підхід, приділяючи особливу увагу фінансовим установам із підвищеним рівнем ризику. Для ефективного нагляду регулятор проводить всебічний аналіз ризиків, що можуть впливати на доброчесність та надійність банків. Оцінка ризиків здійснюється на трьох рівнях: макрорівень - враховуються економічна ситуація в країні, глобальні процеси та міжнародні тенденції, що можуть позначатися на стабільності фінансової системи Нідерландів; мезорівень - аналізується стан окремих секторів фінансового ринку та вплив на них певних подій чи ризикових факторів; мікрорівень - детально вивчаються особливості діяльності кожної окремої фінансової установи та її внутрішні характеристики [37].

Вагомий внесок у розвиток системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму здійснює Базельський комітет з банківського нагляду. Ще у 1997 році ним було сформульовано базові принципи ефективного банківського регулювання, останнє оновлення яких відбулося у 2012 році, що свідчить про їх регулярний перегляд. Комітет визначає стандарти діяльності банків у сфері ПВК/ФТ, забезпечує координацію у питаннях управління ризиками та впровадження принципу «знай свого клієнта». Останні рекомендації, оприлюднені в лютому 2016 року, містять положення щодо підвищення ефективності управління ризиками легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму у банківському секторі [26].

У 2000 році група з одинадцяти найбільших банків світу, відома як Вольфсбергська група, розробила та підписала спільні настанови щодо протидії відмиванню незаконних доходів у приватному банківському секторі. Ці документи, що згодом отримали назву Вольфсбергські принципи, визначають ключові напрямки банківської політики та основні інструменти,

спрямовані на недопущення використання фінансових установ для легалізації коштів злочинного походження. Згідно з ними, банки мають право встановлювати партнерські відносини лише з тими клієнтами, чиї джерела фінансування можуть бути підтверджені як законні [20].

Разом з тим, принципи не встановлюють жорстких правил, надаючи банкам можливість самостійно обирати конкретні заходи для боротьби з відмиванням коштів. У документі викладено комплекс процедур, серед яких - перевірка та аналіз клієнтів, робота з кодованими рахунками та офшорними зонами, ідентифікація підозрілих фінансових операцій і заходи реагування на них, підготовка працівників, належне зберігання даних та постійний контроль транзакцій. Головна рекомендація для наглядових органів полягає у забезпеченні максимальної ефективності використання наявних ресурсів з метою виявлення і припинення сумнівних операцій, пов’язаних з відмиванням злочинних доходів. На міжнародному рівні підкреслюється, що інструменти ПВК/ФТ є дієвим засобом у протидії корупції [14].

Крім того, у сфері протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму важливо відзначити діяльність низки міжнародних інституцій. Однією з них є Банк міжнародних розрахунків (БМР) — спеціалізована міжнародна фінансова установа, створена для забезпечення тісної взаємодії між центральними банками різних країн та спрощення проведення міжнародних розрахунків. Окрім цього, БМР виконує роль науково-дослідного центру, що займається питаннями економіки та монетарної політики. Організацію заснували центральні банки провідних держав із розвиненою торгівлею [26].

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) відіграє значну роль у сфері міжнародної економічної політики. ОЕСР проводить масштабну аналітичну роботу, розробляє рекомендації для країн-учасниць та слугує платформою для багатосторонніх переговорів із питань економіки. Значна частина її діяльності зосереджена на протидії відмиванню незаконно отриманих коштів, боротьбі з ухиленням від податків, хабарництвом і

корупцією. За ініціативи ОЕСР були створені рекомендації та механізми, спрямовані на обмеження практики формування юрисдикцій із надмірно лояльним податковим режимом у різних країнах [26].

Отже, нами було розглянуто міжнародну систему органів, що здійснюють діяльність у напрямі запобігання легалізації злочинних доходів, та визначено її ключову особливість - провідну роль у цій сфері відіграє FATF. У світовій практиці вже сформовано ефективні інструменти протидії відмиванню незаконних доходів і фінансуванню терористичних структур, а також налагоджені механізми взаємодії між компетентними державними органами. Цей досвід може бути корисним для впровадження в нашій країні, адже він уже продемонстрував позитивні результати у зміцненні глобальної системи боротьби з фінансовими злочинами та тероризмом.

3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування банків у системі протидії відмиванню злочинних доходів

Банківський сектор є ключовим елементом фінансової системи держави, забезпечуючи не лише проведення грошових операцій, а й контроль за законністю фінансових потоків. У сучасних умовах зростання складності та масштабів економічних злочинів питання протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, набуває особливої актуальності. Ефективність функціонування банків у цій сфері безпосередньо впливає на стійкість національної економіки та довіру суспільства до фінансових інститутів.

Варто усвідомлювати, що фінансовий моніторинг є динамічним елементом політики як Національного банку України, так і комерційних установ, оскільки його розвиток безпосередньо зумовлений швидкими змінами у сфері фінансових технологій. Водночас удосконалення цієї системи супроводжується низкою проблем:

- недостатня автоматизація фінансового моніторингу. У більшості українських банків все ще застосовуються технічно застарілі або лише

частково автоматизовані рішення, що створює надмірне навантаження на співробітників і знижує результативність виявлення підозрілих транзакцій. Відсутність сучасних цифрових інструментів значно ускладнює аналіз великих обсягів даних та своєчасне реагування на потенційні ризики;

- обмежена точність систем ідентифікації ризикових операцій. Чинні механізми моніторингу часто формують велику кількість помилкових сигналів, що перевантажує підрозділи комплаєнсу. Використання застарілих алгоритмів та критеріїв оцінки ризику не дозволяє ефективно виявляти нові методи відмивання коштів і канали фінансування терористичної діяльності;

- недостатня підготовка персоналу. Співробітники, які працюють у сфері фінансового моніторингу, нерідко мають обмежений рівень знань і практичних навичок щодо сучасних схем легалізації доходів. Цю проблему посилює недостатнє фінансування навчальних програм і брак якісних курсів з підвищення кваліфікації у цій сфері;

- складнощі у впровадженні міжнародних стандартів комплаєнсу. Банківські установи України стикаються з перешкодами при адаптації вимог FATF та директив ЄС, оскільки наявна інфраструктура та особливості національного ринку не завжди відповідають цим нормам. Найбільші труднощі виникають у сферах перевірки клієнтів, застосування ризик-орієнтованої моделі контролю та розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів. До того ж, необхідність значних капіталовкладень у модернізацію технологій суттєво ускладнює цей процес;

- нестабільність правового та регуляторного середовища. Часті зміни у законодавстві та нормативних актах змушують банки постійно коригувати внутрішні політики й процедури, що створює додаткове навантаження. Крім того, суперечливість окремих положень та нестача офіційних роз’яснень від регуляторних органів призводять до різного тлумачення вимог, що ускладнює їх належне впровадження у практичну діяльність;

- зростання ризиків у період війни та економічної нестабільності. Воєнні дії істотно підвищують імовірність використання банківських установ для

відмивання коштів та фінансування терористичної діяльності. Перевірка клієнтів і контроль за фінансовими операціями ускладнюються через масове переміщення людей, руйнування інфраструктури та трансформацію фінансових потоків. Додатковим викликом є потреба забезпечення дотримання санкційних обмежень і контролю транзакцій у зонах, наближених до лінії фронту;

- недостатня взаємодія між банками та регуляторами. Брак налагодженого обміну інформацією значно ускладнює швидке виявлення підозрілих фінансових операцій і порушень, що може призвести до затримки у прийнятті превентивних заходів. Відсутність тісної координації також зменшує ефективність у розкритті складних схем відмивання грошей, які охоплюють кілька фінансових установ одночасно. Крім того, слабкий рівень інформаційної співпраці може знижувати якість контролю за виконанням вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу та послаблювати боротьбу з фінансовими злочинами. Тому посилення партнерства між банками та державними органами є ключовим фактором підвищення прозорості та результативності моніторингових процесів [4;10;13;24;33;34;38;41].

Ці дослідники звертають увагу на необхідність детальнішого розгляду сучасних напрямів удосконалення системи фінансового моніторингу у вітчизняних банках, а саме:

- використання інноваційних рішень автоматизації та ШІ. Застосування сучасних технологій, зокрема систем автоматизованого аналізу та штучного інтелекту, дозволяє українським банкам значно підвищити ефективність фінансового моніторингу. Це забезпечує швидке й точне виявлення підозрілих транзакцій і нетипових фінансових дій, знижує рівень ризиків та посилює безпеку всієї фінансової системи;

- професійний розвиток співробітників через навчання. Запровадження спеціалізованих освітніх програм сприяє підвищенню знань і практичних навичок працівників у сфері фінансового моніторингу. Завдяки цьому вони здатні краще ідентифікувати ризики, застосовувати сучасні методики

контролю та здійснювати якісний нагляд за операціями, що підвищує рівень захисту банківських послуг;

- розвиток взаємодії між банками та наглядовими органами. Тісна співпраця фінансових установ із регуляторами є необхідною умовою для результативного фінансового моніторингу. Така взаємодія забезпечує оперативний обмін інформацією, узгодження підходів і впровадження спільних рішень, що підсилює протидію фінансовим злочинам та знижує рівень ризиків;

- упровадження міжнародних норм і кращих практик. Адаптація світових стандартів у сфері фінансового моніторингу сприяє зростанню прозорості банківських операцій і підвищує їхню відповідність міжнародним вимогам. Це зміцнює репутацію українських банків, підвищує довіру з боку клієнтів та партнерів і сприяє інтеграції України у глобальний фінансовий простір;

- використання сучасних інструментів для аналізу ризиків. Застосування новітніх аналітичних методів дозволяє банкам швидше виявляти загрози, точніше оцінювати їхній рівень та своєчасно реагувати на підозрілі транзакції. Це допомагає мінімізувати можливі фінансові втрати та робить банківську систему більш стійкою й захищеною;

- удосконалення нормативної бази у сфері фінансового моніторингу. Запровадження сучасних і чітко сформульованих правових норм створює прозору систему контролю за фінансовими операціями. Це допомагає банкам працювати у відповідності до міжнародних стандартів, знижує рівень ризиків та посилює довіру з боку клієнтів і міжнародних партнерів;

- формування централізованої платформи для обміну інформацією. Створення єдиної цифрової системи, яка забезпечуватиме обмін даними про підозрілі транзакції між банківськими установами та регуляторами, дозволяє своєчасно виявляти фінансові зловживання. Це підвищує ефективність контролю та посилює захист національної фінансової системи від потенційних загроз [4;10;13;24;33;34;38;41].

У сфері оцінювання комплаєнс-ризиків, з метою підвищення її результативності та вдосконалення підходів, науковці пропонують спиратися на такі засадничі принципи:

- принцип змінності. Помилки у діяльності можуть призвести до кризи як у фінансовій, так і в управлінській площині, тому банки повинні бути готовими своєчасно проводити діагностичні заходи;

- принцип об'єктивного підходу. Спеціалісти, які здійснюють аналіз ймовірності виникнення ризиків чи кризових ситуацій, мають базувати свої висновки на науково обґрунтованій методиці, а не на особистих припущеннях;

- принцип таємності. Дані щодо можливого настання кризових явищ та ослаблення фінансової стійкості мають зберігатися як комерційна таємниця банку, щоб уникнути негативної реакції клієнтів, партнерів чи інвесторів;

- принцип коректної інтерпретації результатів. Рекомендації та висновки, зроблені на основі аналізу, повинні бути викладені ясно і однозначно, щоб запобігти їх хибному трактуванню та неправильним управлінським рішенням;

- принцип багатоваріантності. В умовах нестабільності розвиток подій може мати кілька сценаріїв, тому слід завчасно передбачати різні стратегії реагування - оптимістичну, базову та песимістичну.

Ефективна система внутрішньобанківського комплаєнс-контролю характеризується активною участю наглядової ради, правління та підрозділу комплаєнс як ключових органів управління, які відповідають за дотримання банком законодавства та внутрішніх нормативних актів. Підрозділ комплаєнс має виступати повноцінним елементом внутрішнього контролю, координуючи діяльність усієї системи. Крім того, у банку необхідно забезпечити надійну взаємодію між усіма структурними підрозділами та підрозділом комплаєнс, включно з консультаційною підтримкою та обміном інформацією. Такі механізми повинні гарантувати можливість ефективного виконання функцій комплаєнс у повному обсязі [10].

Підвищення ефективності функціонування банків у системі протидії відмиванню злочинних доходів передбачає комплексний підхід, що включає вдосконалення внутрішніх процедур контролю, застосування сучасних технологій аналізу транзакцій, підвищення кваліфікації персоналу та своєчасний обмін інформацією з державними органами. Дослідження шляхів оптимізації діяльності банків у цьому напрямі спрямоване на мінімізацію ризиків фінансових зловживань та створення надійної, прозорої та безпечної банківської системи (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Основні напрями вдосконалення діяльності банків у системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Напрям вдосконалення	Заходи	Очікуваний ефект
Ідентифікація клієнтів	Верифікація особи, оцінка ризику клієнта	Зменшення кількості підозрілих операцій, запобігання співпраці з недоброчесними клієнтами
Автоматизація моніторингу	Використання систем аналізу транзакцій, штучного інтелекту	Раннє виявлення аномалій, зменшення ручної роботи персоналу
Підвищення кваліфікації персоналу	Тренінги, сертифікація, регулярне навчання	Збільшення точності оцінки ризиків і своєчасності реагування
Внутрішні політики управління ризиками	Розробка стандартів і процедур оцінки ризику	Стандартизація процесів, мінімізація помилок
Взаємодія з державними органами	Передача повідомлень до Держфінмоніторингу, обмін інформацією	Підвищення прозорості фінансових потоків, централізований аналіз даних

Джерело: [розробка автора]

Одним із головних напрямів підвищення ефективності роботи банків є впровадження комплексних процедур ідентифікації та верифікації клієнтів, а

також оцінка ризику окремих клієнтів і операцій. Ця практика дозволяє своєчасно виявляти підозрілі фінансові дії та мінімізувати можливості використання банків для незаконних цілей. Крім того, застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема систем автоматичного аналізу транзакцій, машинного навчання та аналітичних платформ, значно підвищує здатність банків до раннього виявлення аномалій та ризикових операцій.

Не менш важливою складовою є підвищення професійного рівня співробітників банків, відповідальних за моніторинг фінансових операцій. Регулярні тренінги, сертифікація персоналу та розробка внутрішніх політик щодо управління ризиками дозволяють забезпечити високий рівень кваліфікації та зменшити ймовірність помилок у процесі контролю.

Практичні заходи, що сприяють підвищенню ефективності функціонування системи протидії легалізації злочинних коштів у банках, включають:

- впровадження автоматизованих систем аналізу транзакцій, які відстежують підозрілі операції за параметрами суми, частоти, географії та типу клієнта;

- регулярне оновлення внутрішніх процедур контролю та впровадження стандартизованих алгоритмів оцінки ризику клієнтів;

- систематичне навчання персоналу, включаючи тренінги з новітніх схем відмивання злочинних коштів і методів їх виявлення;

- активна взаємодія з державними органами, обмін інформацією про підозрілі операції та участь у спільних аналітичних проектах;

- застосування технологій блокчейн та аналітики великих даних, що підвищує прозорість і контроль за трансакційними потоками.

Крім того, важливим елементом є класифікація моделей ризиків та типів підозрілих операцій, що дозволяє банкам більш системно підходити до запобігання відмиванню коштів (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Типові ризики та підозрілі операції в банківському секторі

Тип ризику	Приклади операцій	Методи виявлення
Ризик фіктивних рахунків	Операції через підставні компанії або фізичних осіб	Перевірка даних клієнта, аналіз структур власності
Ризик транзитних операцій	Швидкі перекази великих сум між різними рахунками	Автоматичний моніторинг частоти та обсягів транзакцій
Міжнародні ризики	Перекази через іноземні банки, офшори	Аналіз географії операцій, співпраця з іноземними фінансовими установами
Ризик структурованих платежів	Розбивка великої суми на дрібні для обходу лімітів	Використання алгоритмів для об’єднання пов’язаних операцій
Ризик високоризикових клієнтів	Політичні діячі, особи з історією фінансових порушень	Комплексна оцінка клієнта, підвищені заходи контролю

Джерело: [розробка автора]

Комплексне впровадження зазначених заходів дозволяє підвищити ефективність функціонування банків у системі фінансового моніторингу, мінімізувати ризики використання банків для легалізації незаконних доходів та формувати надійну і прозору фінансову систему. Високий рівень контролю, сучасні технології та професійна підготовка персоналу стають фундаментом для забезпечення стабільності банківського сектора та зміцнення фінансової безпеки держави.

Висновки до 3 розділу

Аналіз міжнародного досвіду формування систем протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, демонструє високий рівень комплексності та структурованості таких систем у провідних країнах.

Найбільш ефективними є моделі, які поєднують превентивні заходи, обов'язковий фінансовий моніторинг, чітку регламентацію обов'язків фінансових установ та інтеграцію із державними контролюючими органами. Успішна практика включає постійне оновлення нормативно-правової бази, навчання персоналу та використання сучасних технологій для виявлення підозрілих фінансових операцій, що забезпечує мінімізацію ризиків легалізації злочинних доходів.

Адаптація цих підходів до українського банківського сектору потребує врахування особливостей національного правового поля, рівня технологічного забезпечення та організаційної структури фінансових установ. Для підвищення ефективності протидії легалізації доходів українські банки повинні запроваджувати комплексні системи внутрішнього контролю, інтегрувати інноваційні методи моніторингу транзакцій, а також забезпечувати тісну взаємодію з державними органами. Це дозволить не лише посилити фінансову безпеку банків, але й підвищити прозорість їхньої діяльності та відповідність міжнародним стандартам у сфері фінансового моніторингу.

Підвищення ефективності функціонування банків у системі протидії відмиванню злочинних доходів можливе шляхом комплексного впровадження сучасних методів фінансового моніторингу, удосконалення внутрішніх процедур контролю та підвищення кваліфікації персоналу. Особлива увага має приділятися автоматизації процесів виявлення підозрілих операцій, налагодженню оперативного обміну інформацією між підрозділами та з державними контролюючими органами, а також адаптації міжнародних стандартів до національного законодавства.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота зосереджена на дослідженні організаційних аспектів функціонування банків у контексті протидії відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом. На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1.Система протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ) є багаторівневою і складною структурою, яка постійно змінюється та вдосконалюється під впливом міжнародних стандартів і вимог. Її ефективність залежить від скоординованої взаємодії державних органів, фінансових установ і міжнародних організацій, що забезпечує своєчасне виявлення та блокування незаконних фінансових потоків. Водночас розвиток тіньового сектору економіки створює додаткові виклики, породжуючи нові схеми легалізації коштів та фінансування терористичних діяльностей, що ускладнює роботу контролюючих органів. Сучасні підходи до боротьби з ПВК/ФТ передбачають використання аналітичних інструментів, автоматизованих систем моніторингу фінансових операцій, а також активну міжнародну співпрацю для обміну інформацією про підозрілі транзакції та ризикових осіб.

2. Банківські установи часто стають інструментом для здійснення операцій з відмивання незаконних коштів. Злочинці отримують можливість переводити кошти за кордон, приховуючи їхнє незаконне походження, що створює серйозні виклики для системи фінансового контролю. Водночас сучасна глобальна фінансова система постійно розширює свій вплив завдяки високошвидкісним комунікаційним технологіям і активному обміну інформацією між фінансовими установами різних країн. Ця динаміка не лише полегшує легальний обмін коштів, але й створює нові ризики для фінансової безпеки, змушуючи банки та регуляторів постійно вдосконалювати механізми контролю та моніторингу транзакцій.

3. Національний банк України, прагнучи забезпечити ефективну організацію діяльності банків у сфері фінансового моніторингу, розробляє та впроваджує нормативно-правові документи, що регламентують порядок виявлення та запобігання операціям із потенційно незаконними коштами. Важливим напрямом роботи НБУ є також контроль за дотриманням банками вимог законодавства щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Такий комплексний підхід дозволяє створити ефективну систему внутрішнього контролю у фінансових установах, підвищити прозорість фінансових операцій та мінімізувати ризики незаконного обігу коштів на національному та міжнародному рівнях.

4. Банківські установи виконують ключову роль посередників у різних секторах економіки та серед різних соціальних груп населення, що робить їх найбільш поширеними та значущими фінансовими структурами. Дослідження, проведені Державною службою фінансового моніторингу України, спрямовані на аналіз операцій з ознаками легалізації коштів через банківські установи, дозволили виявити низку типових схем відмивання. Виявлення таких стандартних схем дозволяє не лише своєчасно виявляти підозрілі транзакції, а й формувати ефективні механізми запобігання та контролю, що забезпечує підвищення прозорості фінансової системи та зниження ризиків незаконного обігу коштів у національній економіці.

5. З моменту запуску інформаційної системи Державної служби фінансового моніторингу України було опрацьовано понад 59,5 мільйона повідомлень щодо операцій, що підлягають контролю. Лише у 2024 році надійшло 1 754 604 таких повідомлень, з яких 1 750 940 було взято на облік. Варто зазначити, що банківські установи забезпечили формування 99,2% від загальної кількості зареєстрованих повідомлень про фінансові операції, що підлягають контролю. Протягом 2024 року до Держфінмоніторингу СПФМ надійшло 208 852 кейсових повідомлення про підозрілі фінансові операції, які містили визначені ознаки можливої протиправної діяльності. Це свідчить про активну роботу банків та фінансових установ щодо виявлення потенційно

ризикових транзакцій. Для поглибленого аналізу та підтвердження достовірності даних у 2024 році Держфінмоніторинг направив до 63 банків 16 124 запити з проханням надати розширену інформацію про конкретні операції. Така практика дозволяє оперативно відслідковувати підозрілі фінансові потоки, підвищувати ефективність контролю та забезпечувати своєчасне реагування на можливі випадки відмивання коштів або фінансування тероризму.

6. У сучасній міжнародній практиці сформовані ефективні механізми боротьби з відмиванням незаконних доходів та фінансуванням тероризму, а також налагоджені схеми взаємодії уповноважених державних органів, які можуть бути адаптовані й до українських реалій. Впровадження таких підходів дозволило досягти значних позитивних змін у сфері протидії легалізації злочинно отриманих коштів та недопущення фінансування терористичної діяльності.

7. Підвищення ефективності роботи банків у контексті протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, потребує комплексного підходу, що охоплює вдосконалення внутрішніх процедур контролю, впровадження сучасних технологічних рішень для аналізу фінансових операцій, систематичне підвищення кваліфікації співробітників та своєчасний обмін інформацією з уповноваженими державними органами. Дослідження методів оптимізації діяльності банків у цьому напрямі дозволяє виявляти та мінімізувати потенційні ризики фінансових зловживань, а також забезпечувати стабільність і прозорість роботи фінансових установ.

Застосування аналітичних систем та автоматизованих механізмів моніторингу сприяє оперативному виявленню підозрілих транзакцій і запобіганню їхньому поширенню, що створює надійну базу для протидії незаконному обігу коштів. Крім того, системне підвищення компетенцій персоналу та інтеграція банків у загальнодержавну систему фінансового моніторингу зміцнює здатність установ своєчасно реагувати на нові загрози та адаптуватися до змін у законодавстві й міжнародних стандартах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of% 20the%20SFMS/UKR_ Typology_2021_26_05.pdf.

2. Берізко В. М. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Право України*. 2006. № 12. С. 52–53.

3. Бормотова М. В., Мухіна К. О. Дослідження сутності поняття фінансовий моніторинг. *Вісник економіки транспорту і моніторингу*. 2015. № 50. С. 214–217.

4. Бродська І.І. Проблеми дотримання вимог законодавства про фінансовий моніторинг бухгалтерами та аудиторами. *Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки*. 2021. С. 34–36.

5. Бухтіарова А., Духно Ю., Доброгорська В. Національна система фінансового моніторингу України. *Економіка та суспільство*. 2019. Вип. 20. С. 121–130.

6. Винниченко-Кумкова, Л., & Кащук, К. (2024). Фінансовий моніторинг у сфері протидії відмиванню грошей: поняття та міжнародні аспекти. *Молодий вчений*, 4 (128), 151-156. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-13

7. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально-процесуальний аспект): автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2000. 22 с.

8. Висоцька, І. Б., Нагірна, О. В. (2023) Роль банківських установ у системі протидії легалізації та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна),* (2), 3–9. DOI: https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-2-1

9. Внукова Н. М. Управління ризиками фінансових установ у сфері фінансового моніторингу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2018. № 8(36). С. 64–68.

10. Вовчак О.Д., Єндоренко Л.О. Удосконалення системи фінансового моніторингу в банках України та оцінювання комплаєнс-ризиків. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023-3_0-pages-237_ 243.pdf.

11. Воронова Л. К., Кучерявенко М. П., Пришва Н. Ю. Фінансове право України: навчальний посібник. Київ: Правова єдність, 2009. 395 с.

12. В'язовченко О. В. Міжнародне співробітництво під час розслідування ухилень від сплати податків транснаціонального характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 225 с.

13. Гладуш В. О. Сучасні проблеми та перспективи вдосконалення фінансового моніторингу в українських банках. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія "Економіка і управління"*. 2024. Т. 35 (74), № 4. С. 22-26.

14. Єгоричева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках. URL: http://pidruchniki.com/68436/bankivska_sprava.

15. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2024 рік. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf.

16. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf.

17. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf.

18. Клименко А. О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 25 с.

19. Коваленко, В., & Шелудько, С. (2024). Оцінка ефективності регулятивного впливу на систему протидії відмиванню грошей та

фінансування тероризму в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (3 (39), 201–218. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3(39)-201-218

20. Коваленко В.В., Дмитров С.О., Єжов А.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму : монографія. Суми : УАБС НБУ, 2007. 140 с.

21. Комісаров О. Г., Скрипка О. Ю., Собакарь О. А. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму: монографія. Дніпро, 2015. 184 с.

22. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

23. Лєонов С., Бойко А., Боженко В., Лучко І., Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195880/196184

24. Лучко М. Фінансовий моніторинг у контексті бухгалтерської та аудиторської практики в Україні. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2022. Т. 77. № 4. С. 45–52.

25. Моніторинг. Випуск № 52-2024, 23 - 29 грудня 2024 року. URL: https://nabu.ua/images/uploaded/sys_media_doc/doc_dcdcae7cf0f0d9bfa0a80acf335434fb.pdf

26. Москаленко Н.В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені записки*. 2020. № 119. URL: https: //www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1/21.pdf.

27. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

28. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Національного банку України від 19.05.2020 № 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20

29. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: http:// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text

30. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1207-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text

31. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2

32. Про Стратегію забезпечення державної безпеки: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#n5

33. Руда О. Л., Марценюк О. В. Діяльність банків в системі протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом. *Економіка та суспільство*. 2024, № 59. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3493/3422.

34. Ситник Н., Фольтович Д. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 182. С. 18–20.

35. Стратегія Національного банку України «Фінансова фортеця України». URL: https://bank.gov.ua/ua/about/strategy

36. Сливка Д. Я., Квашин В. В. Правові наслідки фінансового моніторингу. *Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності.* Одеса, 2023. С. 64–65.

37. Уткіна, О. (2019). Зарубіжний досвід протидії легалізації злочинних доходів із застосуванням ризик-орієнтованого підходу в банківському секторі. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, 2 (29), 34–38. https://doi.org/10.18371/2221-755x2(29)2017120616

38. Уткіна М. Ретроспективний аналіз розвитку інституту фінансового моніторингу в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 13 (27). С. 22–29.

39. Хмелюк А. А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в України. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2014. № 1. С. 174–180.

40. Шахрайство на фінансовому ринку: практичний посібник з протидії / за ред. В. Фещенка. Київ: Укр. агентство з фінансового розвитку, 2011. 424 с.

41. Ширяєва Л., Бойко М., Базутко О. Методичний підхід до проведення фінансового моніторингу контрагентів у системі фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. С. 1–12.

42. The risk-based approach guidance for the banking sector (2014). URL: http://www.fatf-gafi .org.